

LÄBI LOETUD?
ÄRA VISKA MIND
ÄRA, PAREM
ANNA EDASI ...

ELI SÄÄSTVA ARENGU STRATEEGIA TUTVUSTUS

JÄTKUSUUTLIK TULEVIK ON MEIE KÄTES

oma lähimale kohvikule
kohalikule raamatukogule
oma lapse koolile
perearsti ooteruumi

KA-70-07-020-ET-C

© DigitalAction

JÄTKUSUUTLIK TULEVIK ON MEIE KÄTES

ISBN 978-92-79-07273-4

9 789279 072734

Väljaannete talitus
Publications.europa.eu

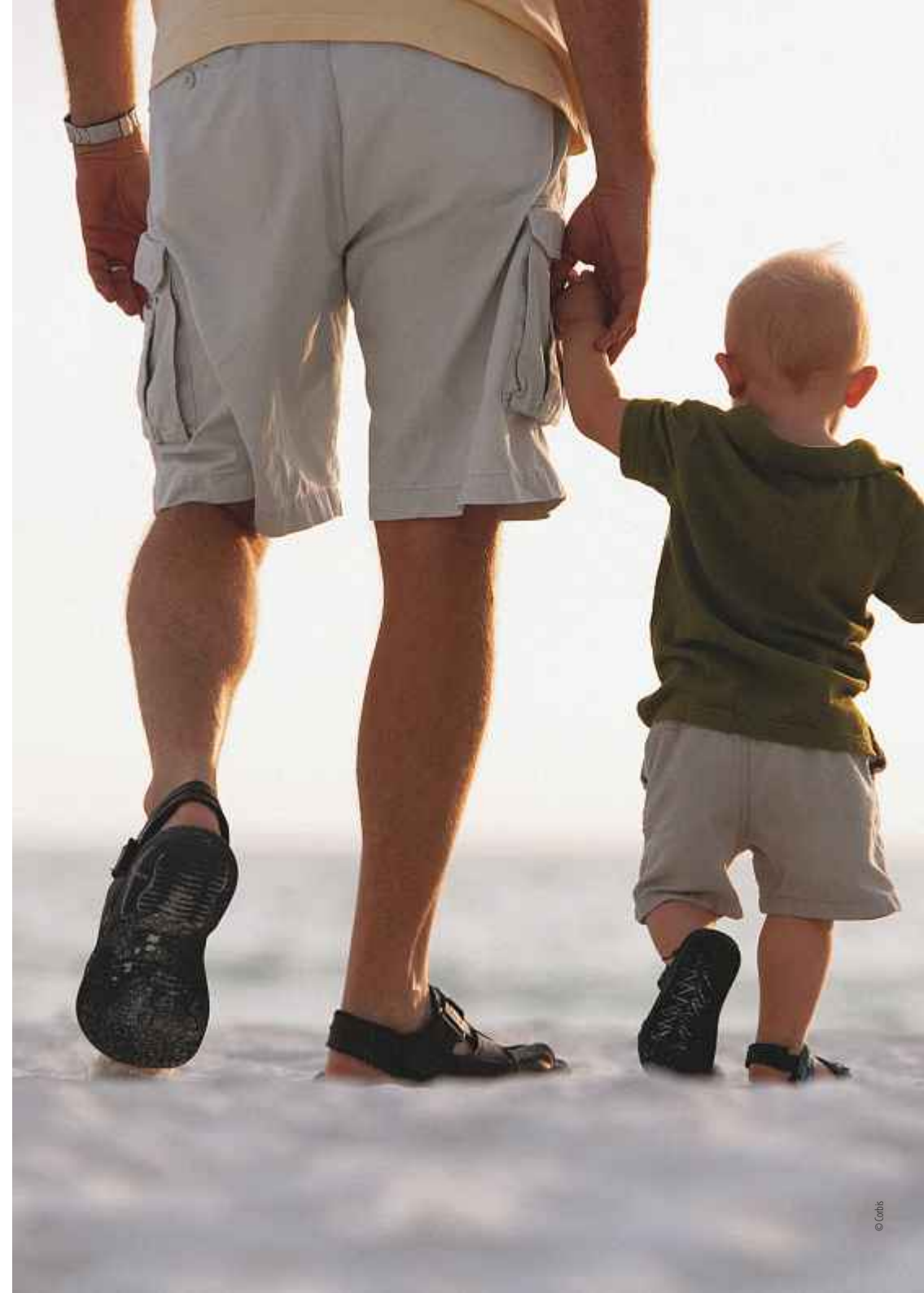
„Me ei pärinud
Maad oma eelkäijailt;
me laename seda
oma lastelt.“

Lakota

ELi trükiste tellimine

Väljaannete talituse trükiseid saab tellida veebipõhisest raamatupoest EU Bookshop <http://bookshop.europa.eu>. Trükised väljastatakse Teie valitud müügiesindusest.

Kõikide müügiesinduste nimekirja tellimiseks saatke kiri faksinumbril (352) 2929 42758.

**JÄTKUSUUTLIK
TULEVIK
ON
MEIE KÄTES**

*Europe Direct on teenistus, mis aitab leida vastused
Euroopa Liitu puudutavatele küsimustele*

**Tasuta infotelefon: (*)
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Teatud juhtudel ei võimalda mobiilsideoperaatorid helistamist 00 800 numbritele või on need kõned tasulised.

Lisateavet Euroopa Liidu kohta saate Internetist Europa serverist (<http://europa.eu>).

Kataloogimisandmed on esitatud väljaande lõpus.

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2008

Euroopa Komisjon
Peasekretariaat
1049 Brüssel
Belgia

ISBN 978-92-79-07273-4

© Euroopa ühendused, 2008
Allikale viitamisel on reprodutseerimine lubatud.

Kõik illustratsioonid © Abigail Acton

Printed in Luxembourg

TRÜKITUD VALGELE KLOORIVABALE PAPERILE

Mixed Sources

Product group from well-managed
forests, and other controlled sources
www.fsc.org Cert no. EUR-COC-051203
© 1996 Forest Stewardship Council

SISUKORD

	Sissejuhatus	05
①	Kliimamuutus. Kahjude piiramine	11
②	Säästev transport. Lihtsam, puhtam ja ohutum	21
③	Tarbimine ja tootmine. Ressursside mõistlikum kasutamine	27
④	Loodusvarad. Kaitseme ümbritsevat maailma	35
⑤	Rahvatervis. Tervis ja heaolu kõigile	43
⑥	Sotsiaalne kaasatus. Igaühe kaasamine Euroopa tulevikku	51
⑦	Üleilmne vaesus. Kaotame lõhe	61
⑧	Valdkondadevahelised teemad. Muudame unistuse teoks	67
⑨	Rakendamine ja järelkontroll. Õigel teel	77

Sissejuhatus

Kas te olete mures kliimamuutuse pärast? Kuidas säästa pensioniks? Õhusaaste? Või muretsete hoopis, kas teie laps leiab sobiva töö? Euroopa Liit tegelebki nende ja teiste meid päevast päeva mõjutavate teemadega: töö käib meie elu kvaliteedi tõstmise ja meie laste tuleviku turvalisemaks muutmise nimel. ELi säästva arengu strateegia puudutab kõike: alates sellest, kuidas langetada puid, kuni selleni, kuidas kohtleme eakaid. Euroopa tulevik sõltub kolme eesmärgi saavutamisest: heaolu suurendamine, sotsiaalne ühtekuuluvus ja keskkonnakaitse.

Mis on säästev areng?

Säästev areng, mida määratletakse kui „arengut, mis rahuldab tänapäeva vajadused, rikkumata tulevaste põlvkondade võimalusi rahuldada oma vajadusi”, oli 1992. aastal Rio de Janeiros Maa tippkohtumise nime all toimunud kohtumise peamine teema. Just seal allkirjastasid maailma juhtfiguurid kliimamuutuse ja bioloogilise mitmekesisuse konventsioonid. Tippkohtumise lõpus avaldati deklaratsioon, mis sisaldab 27 keskkonna ja säästva arengu põhimõtet.

Mis on ELi eesmärgid?

ELil on oma säästva arengu strateegia, mis hõlmab enamikku Rios tõstatatud majandus-, keskkonna- ja sotsiaalprobleemidest. Selle seitse tähtsamat väljakutset on järgmised:

- kliimamuutus ja puhas energia;
- säästev transport;
- säästev tarbimine ja tootmine;
- loodusvarade kaitse ja majandamine;
- rahvatervis;
- sotsiaalne kaasatus, demograafia ja ränne;
- üleilmne vaesus.

ELi uuendatud säästva arengu strateegia (uuendatud, kuna see on 2001. aastal vastu võetud esimese strateegia täiendatud versioon) paneb paika, kuidas saame oma vajadusi rahuldada ilma tulevaste põlvkondade elukvaliteeti halvendamata.

2005. aasta veebruaris tegi Euroopa Komisjon saavutatust kokkuvõtte ning jõudis järeldusele, et olukord halveneb. Soovides peatada loodusressursside eksploateerimisele ja keskkonna olukorra halvenemisele viivad hävitavad arengud ning tegelda tööpuuduse, siserände ja rahvatervisega, võttis Euroopa Ülemkogu 2006. aasta juunis vastu strateegia. 2007. aastal avaldati eduaruanne, millega saab tutvuda säästva arengu veebilehel ec.europa.eu/sustainable/.

Esmane konkreetne pikaajaline eesmärk on piirata kliimamuutust; EL avaldab liikmesriikidele survet 1997. aastal Kyoto protokolliga raames võetud kohustuste täitmiseks ning samuti 2007. aasta märtsis riigipeade poolt kevadisel Euroopa Ülemkogul kokku lepitud eesmärgi – vähendada 2020. aastaks kasvuhoonegaaside heitmeid 20 protsendi võrra – saavutamiseks. Nende eesmärkide saavutamise viise käsitletakse mitmes programmis ja õigusaktis.

Kuigi kõik see on jätkuvalt oluline, rõhutatakse muude valdkondade hulgas ka põlvkondadevahelise solidaarsuse tähtsust. Vaesuslõhe kaotamine on strateegia üks võtmeteemasid ning määratletakse ka selle saavutamise viisid: tööhõive suurendamine, tõhusa sotsiaalabi tagamine ning hariduse ja koolituse muutmine kõigi elanike huvi äratamiseks piisavalt paindlikuks ja üldlevinuks.

© Corbis

ELi tähelepanu keskmes on ka vananev elanikkond, seega tegeldakse pensionide, tervishoiu ning pikaajalise hoolduse süsteemidega. Demograafilise muutuse toetamiseks tuleb aidata noortel alustada tööelu, julgustada vanemat põlvkonda kauemaks aktiivseks jääma, reaalselt saavutada sooline võrdõiguslikkus ning arukalt tegelda rändeküsimustega.

Tulipunktis on veel rahvatervis koos toiduohutuse, kemikaalide poolt keskkonnale tekitatavate ohtude ning keskkonnareostusega. Uuendatud strateegia tegeleb ka terviseriskidega, mida tekitab meie valitud eluviis, näiteks suitsetamine, samuti meie üldise heaolu ja vaimse tervisega.

Väga oluline on ka loodusressursside majandamise parandamine. Uued maaelu arenguprogrammid, uus kalanduspoliitika, raamistikud mahepõllumajanduse ja loomade heaolu jaoks ning rõhuasetus säästvale metsamajandamisele on rakendatud võitlusse meid ümbritseva maailma kaitsmise eest.

Kuidas saavutab EL oma eesmärgid?

Haridus ja koolitus. Komisjon tunnistab kogu ELi piires igas vanuses ja tasemel inimestele võimaldatava hariduse tähtsust. 2006. aastal võtsid Euroopa Parlament ja nõukogu vastu elukestva õppe programmi aastateks 2007–2013. See on osa üldisest eesmärgist tõsta kaasaegse Euroopa loomiseks vajalike oskuste taset ning anda kõigile võimalus osaleda aktiivselt ühiskonnas.

Teadus- ja arendustegevus. Ülikoolidel, uurimisinstituutidel ja erettevõtetel on oma osa võimaluste leidmisel püsiva majanduskasvu ja keskkonnakaitse vastastikku tugevdava toime tagamiseks. Innutamaks kõige originaalsemaid mõtlejaid saavutama tulemusi, eraldas komisjon **seitsmenda raamprogrammi** nime all tuntud üleeuroopalise teadusuuringute rahastamise programmi raames ajavahemikuks 2007–2013 üle 50 miljardi euro. Loodetavasti avab see tee uutele avastustele, mis aitavad Euroopal leida lahendusi pakilistele sotsiaal-, keskkonna- ja majandusprobleemidele.

Muutuste esilekutsumine majanduse kaudu. EL soovib näha, et kõik saavad osa heaolust ja majanduskasvust, kahjustamata veelgi rohkem maailma, kus elame. Maksusoodustused keskkonnanahoidlike tegevustele ja muudatused dotatsioonides aitavad kaasa raha kasutamisele seal, kus see annab parima tulemuse. Üldsuse käitumist võib muuta ka maksustamisel rõhuasetuse nihutamisega tööjõult keskkonnale. Näiteks Rootsi valitsus tõstis 2001. aastal diislikütuselt, kütteõlilt ja elektrilt võetavaid makse ning alandas tulu- ja sotsiaalmakse. Selle tulemusena on Rootsi suutnud alandada kasvuhoonegaaside heitkoguseid oodatust kiiremini. Taanis andis eriti mürgistele niklit ja kaadmiumi sisaldavatele patareidele kehtestatud maks tarbijatele tõuke võtta kasutusele vähem mürgised alternatiivid.

Teavitamine. Säästval arengul on ELi tegevustes keskne koht; suurendamiseks edu veelgi, rõhutab EL teavitamise tähtsust. Kõikidel tasanditel on vaja jagada kogemusi sellest, millised teguviisid toovad edu ja millised mitte. Ettevõtjad peavad suhtlema kohalike omavalitsustega, riikide valitsused ELiga ning piirkondlikud valitsusasutused kodanikega. Tuleb selgitada maksude sisu ning on vaja, et kõik saaksid aru võetavate meetmete sisemisest loogikast alates ringlussevõtu projektidest kuni kolmanda maailma vaesusprobleemiga tegelemiseks tehtavate kulutusteni.

Õigel teel. Sõnadest peavad saama teod. Alates 2007. aastast esitab komisjon iga kahe aasta järel eduaruande, mis käsitleb ELis säästva arengu edendamiseks tehtut. Lisaks tagatakse, et ELi eri riikide poliitilised otsustajad õpiksid üksteiselt, jagatakse teavet ning töötatakse välja näitajad, mille abil saab täpselt näidata, millest on kasu ja millest mitte.

Teeme paremaks

Need eesmärgid pole täitumatud soovunelmad. On täiesti selge, et just praegu on õige aeg käesolevas raamatukeses kirjeldatud meetmete elluviimiseks. Selleks on vaja kahesuunalist tegevust: just siin ilmneb kodanikuaktiivsuse tähendus.

Õiguslikud meetmed, maksusoodustused, kulutuste jätmine saastaja kanda – kõik need tegevused annavad meile õige suuna teel säästva arengu poole. Kui me ei täida ülesannet tegeleda meie põlvkonna ees seisvate probleemidega, pärivad tulevased põlvkonnad meilt kurnatud maailma.

Selle raamatukese eesmärk on näidata teile, mida teeb EL ning mida võivad ära teha üksikisikud. Me kirjeldame ELi tasandil võetavaid meetmeid ning pakume välja lihtsaid praktilisi ideid, mida võite iga päev rakendada just teie. Teie ja EL võite koos muuta säästva arengu reaalsuseks.

Kliimamuutus

Kahjude piiramine

Kliimamuutuse näol on tegu reaalse ja kasvava ohuga. Kogu maailmas pingutavad paljud piirkonnad selle nimel, et tulla toime tõusva temperatuuriga. Seni oleme rääkinud ülemaailmsest soojenemisest keskmiselt 0,76 °C võrra võrreldes tööstusrevolutsiooni algusaegadega. Kuid tendents süveneb ning selle mõju muutub rängemaks.

Ka eurooplased tunnevad üleilmse soojenemise mõju: põuad, üleujutused, kuumalained ja metsatulekahjud saavad. See on vaid hoiatus sellele, mis veel võib tulla. ÜRO valitsustevahelise kliimamuutuse rühma (IPPC) klimatoloogid hoiatavad isegi 4 °C temperatuuritõusu eest ajavahemikul 1990–2100.

Praegu kogetav on suurelt osalt iga päev atmosfääri paisatavate miljardite tonnide söe, õli ja maagaasi põletamisest tekkinud CO₂ tulemus. Need fossiilkütused annavad meile energiat, mida vajame autoga sõitmiseks, kodu kütmiseks ja büroode valgustamiseks. Kuid me istume viitsüti-kuga pommil. Ei kannata mitte üksnes meie keskkond, vaid ka majandus ja ühiskond.

Olukord paikkonniti

Kaua aega hüpoteetiliseks peetud kliimamuutuse mõju on nüüd selgelt tajutatav. Külmemad talved või palavamad suved – meie aastaaegades on järjest rohkem äärmuslikke ilmastikutingimusi. I I maailma ajaloo 12st kõige soojemast registreeritud aastast olid ajavahemikus 1995–2006. Ehkki mõnele ka väga meeltmööda, oli see paljude jaoks laastav.

Euroopat 2003. aasta suvel rünnanud kõrvetav kuumalaine võttis 35 000 inimest, umbes pooled nendest Prantsusmaal. Palju ohvreid oli ka Saksamaal, Hispaanias ja Itaalias. Ühendkuningriigis mõõdeti ajaloolistel andmetel esmakordselt üle 38 °C õhutemperatuuri. Prognooside kohaselt esineb selliseid kuumalaineid tulevikus veelgi sagedamini ning veelgi kõrgemate temperatuuridega. Kuid kui Euroopal on juba praegu sellega raske toime tulla, kuidas õnnestub see tulevikus? 20. sajandil tõusis temperatuur Euroopas 0,95 °C võrra, kogu maailmas aga keskmiselt 0,76 °C.

Me ei koge üksnes palavamaid ja külmemaid aastaaegu, vaid ka märjemaid ja kuivemaid. Euroopas kujuneb kontrastne pilt, kus põhjapiirkonnad muutuvad märjemaks (alates 1900. aastast 10–40%) ja lõunaalad kuivemaks (alates 1900. aastast kuni 20%). Sellest tulenevad üleujutused ühelt poolt ja põuad teisalt mõjutavad märkimisväärselt põllumajandust ja veeallikaid. Praeguste arengute jätkudes võib olukord ainult halveneda.

Mõjutamata ei jää ka majandus: äärmuslike ilmastikutingimuste arvele võib loodusõnnetuste tõttu kanda 79% majanduslikust kahjust. Keskmiselt esines 1990ndatel aastatel kaks korda rohkem katastroofiliste ilmastikutingimuste juhtumeid kui 1980ndatel.

Ka ökosüsteemis võib täheldada teatud seaduspärasusi. Nüüd, kui kliima on soojem, levivad teatavad taimeliigid põhja poole, suurendades mõnedes piirkondades looduslikku mitmekesisust ja vaesestades teisi. Ka mõned putukaliigid on liikuma hakanud ning näiteks puuke leidub nüüd kaugemal põhjas kui kunagi varem. Selle tulemuseks on puukidelt levivate haiguste sagenemine Baltimaades ja Kesk-Euroopa riikides.

Arktika taanduvate liustike jääkarusid peetakse sageli kliimamuutuse mõjude sümbooliks. Kuid paljud ei tea midagi Euroopa enda taanduvatest liustikest. Üksnes 2003. aasta suvel kadus 10% Alpide liustikumassist ning hinnanguliselt 2050. aastaks on tõenäoliselt kadunud 75% Šveitsi Alpide jääliustikest.

Sellise kaugleulatuva mõju puhul aitab ainult kiire tegutsemine. „Kliimamuutus on globaalne probleem, mis vajab globaalseid lahendusi mitte 10 või 20 aasta pärast, vaid kohe,” ütles Gröönimaale üleilmse soojenemise mõjusid kohapeale kogema sõitnud Euroopa Komisjoni president Barroso.

Euroopas on selle mõju juba ilmnunud, kuid kõige enam kannatavad arengumaad, kus kliima on juba praegu soojem ning elatusvahendite olemasolu sõltub suuresti põllumajandusest.

Väljakutse on kompleksne. Täna on meie peamiseks energiaallikaks fossiilkütuste piiratud varud, mille taastamiseks kulub miljuoneid aastaid. On oht, et praeguse tarbimistaseme juures saavad need varud otsa. Enamgi veel, Rahvusvahelise Energiaagentuuri ennustuste kohaselt kasvab aastatel 2000–2030 energiavajadus 60%.

Ühtegi imelist energiaallikat meil pole, seega on ainus lahendus suurendada tõhusust ning leida alternatiive, kasutades samal ajal täies ulatuses ära taastuvallikate võimalusi.

Mida teeb EL

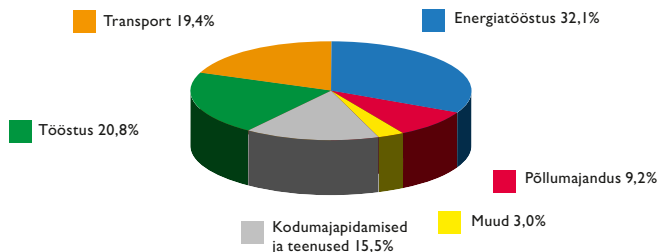
Alates 1990ndate aastate keskpaigast, mil valitsustevaheline kliimamuutuse rühm IPCC esmakordselt sedastas selge seose inimtegevuse ja kliimamuutuse vahel, on EL tõhustanud jõupingutusi võitluses kliimamuutuse tekitatud ohuga. 140 riigi poolt 1997. aastal allkirjastatud Kyoto protokollis raames kohustus EU-15 vähendada 2012. aastaks kasvuhoonegaaside heitkoguseid 1990. aasta tasemega võrreldes 8% võrra.

Hiljutisel, 9. märtsil 2007 toimunud Euroopa Ülemkogul leppisid riikide juhid kokku ulatuslikes meetmetes ning võtsid kasutusele uue kompleksse kliimamuutuse- ja energiapoliitika. See läheb kaugemale kui ükski varasem kohustus. Eesmärgid on järgmised:

- vähendada ELis 2020. aastaks kasvuhoonegaaside heitkoguseid 20% võrra või 30% võrra, kui jõutakse rahvusvahelisele kokkuleppele;
- tõsta 2020. aastaks energiakasutuse efektiivsust 20% võrra;
- tõsta 2020. aastaks taastuvenergia osakaalu 20% võrra;
- suurendada 2020. aastaks biokütuste osakaalu transpordikütustes 10%ni.

Kiire pilk peamistele kasvuhoonegaaside emissiooniallikatele ELis näitab, et kõige suurem vastutus lasub energiasektoril, tööstusel ja transpordil, millele järgnevad kodumajapidamised ja põllumajandus.

Kasvuhoonegaaside emissiooniallikad ELis 2004. aastal (Euroopa Keskkonnaagentuur).

© Corbis

Et leida ja töötada välja eesmärgipärased meetmed selle olukorra leevendamiseks, võttis EL 2000. aastal vastu **Euroopa kliimamuutuse programmi**. Koos ettevõtjate, teadlaste ja vabaühendustega töötatakse programmi raames välja meetmed, mille abil EL saab vähendada oma heitkoguseid, mis moodustavad 14% kogu maailma heitmetest. Siiani on määratletud 40 valdkonda, kus kokku saab vähendada Euroopa heitkoguseid võrreldes 1990. aastaga kuni 16%.

Suuremaid saavutusi on olnud 2005. aastal alguse saanud **kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteem**. See heitkogustega kauplemise süsteem on maailma suurim ja hõlmab paljusid riike ja sektoreid. Süsteem aitab riikidel täita 1997. aastal Kyoto protokollis raames võetud CO₂-alased kohustused, võimaldades CO₂ ületootvatel riikidel ühendada jõud allpool Kyoto piirangut olevate riikidega. Ületootja peab teise riigi vabade võimsuste kasutamise õiguse eest maksma: lõpptulemusena ei paiska kumbki välja kokku lepitud kogusest rohkem heitmeid.

Kõige suurema energiatarbimisega toodete täiustamiseks töötatakse välja kulude kokkuhoiu tagamiseks **keskkonnahoidliku tootarenduse meetmestik**. Selliste toodete puhul kaasnevad efektiivse energiakasutuse miinimumnõuetega täpsema märgistuse nõuded. Hinnanguliselt võivad ainuüksi keskküttekatelde ja veesoojendite täiustused tuua 2020. aastaks võrreldes 2004. aastaga kaasa 3% vähem heitmeid.

Kas
teadsite, et ...

... alumiiniumi ringlussevõtt nõuab kaks korda vähem energiat kui selle algne tootmine.

Energiamaksustamise direktiivi kaudu püüab EL hoida ära keskkonda saastavaid teguviise ning premeerida kiiduväärt käitumist energia säästmisel, samuti keskkonnasõbralikke tegevusi.

© Corbis

Ka transport on sektor, millel on suur potentsiaal kliimamuutuse mõju leevendamisel. Praegu vaadatakse läbi mitmeid seadusandlike ettepanekuid: lennunduse lisamine kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemi, transpordis kasutatavate biokütuste osakaalu suurendamine, kütuste süsinikusalduse vähendamine ning tasakaalu taastamine eri transpordiliikide kasutamisel.

EL töötab koos oluliste tegijatega ka selle nimel, et pöörata tagasi praegune suundumus energiavajaduse suurenemise poole, selgitades välja ja likvideerides energia raiskamise peamisi vorme: energia tootmise ja tarbimise tõhustamiseks tuleb töötada välja uued energiatehnoloogiad. Tänu **ELi teadusuuringute seitsmendale raamprogrammile aastateks 2007–2013** toetatakse neid mahukate investeeringutega. Tõhustatakse toodete, hoonete ja teenuste energiakasutust ning parandatakse fossiilkütuste tehnoloogiate keskkonnahoidlikkust.

Jätksuutlike energiaallikate kasvu võimalusi otsides pööratakse pilgud ka taastuvenergia poole. Vee- ja päikeseenergia, biokütuste, biomassi ja geotermilise energia kasutamiseks tahab EL tagada, et 2020. aastaks tuleb 20% kogu energiatoodangust taastuvatest energiaallikatest. Biokütused on siin olulisel kohal ning 2020. aastaks peavad need katma 10% ELi bensiini- ja diislivajadusest. Hetkel on Rootsi biokütuste kasutamises 2,3%ga Euroopas esikohal. Talle järgnevad Saksamaa, Tšehhi Vabariik ja Prantsusmaa.

Kuigi iga taastuvenergiaallika kasutamisele leidub nii poolt- kui ka vastuargumente, tagavad investeeringud tehnoloogiasse, et EL rakendab taastuvenergia potentsiaali fossiilsete kütuste asendajana. Alternatiivseks allikaks on ka biomass ning siin on oluline osa **ELi biomassi tegevuskaval**. Biomassiks loetakse mis tahes tahket orgaanilist materjali: puit, puidujäätmed, põhk, viljakoristusjääd, taimsed ja loomsed jäätmed. See asendab selliseid traditsioonilisi kütuseid nagu kivisüsi, bensiin ja gaas, mida on piiratud koguses ning mis saastavad keskkonda. ELi hinnangute kohaselt aitab tegevuskava suurendada biomassi kasutust 2010. aastaks 150 miljoni tonni naftaekvivalendini.

Tarnekindlus on tõsine probleem. Euroopa Ülemkogu poolt 2007. aasta märtsis vastu võetud uue **Euroopa energiapoliitika tegevuskava** peamisi eesmärke on energiatarnete kindluse tagamine. Kuigi EL väljendab peamiselt liikmesriikide muresid, ei ole see ainult Euroopa probleem. On mitmeid partnerlusi nii tööstusriikide kui arengumaadega.

EL on näiteks algatanud energiadialoogi Venemaaga. EL loodab tagada keskkonnakaitse ja tuumaohutuse kõrge taseme riigis, mille arvele langeb 7% kogu maailma CO₂ heitmetest. Kyoto protokollil paindlikkuse mehhanismi kaudu tehakse jõupingutusi Venemaa energeetikasektori kaasajastamiseks ning seejuures ka efektiivse energiasutuse ja keskkonnasõbralike tehnoloogiate edendamiseks.

Koos USAga on paika pandud bürooseadmete energiasäästuprogrämm **Energy Star (Energiatäht)**. Arvutid, koopiamasinad, printetid ja arvutite kuvarid peavad vastama nõudlikele efektiivse energiasutuse kriteeriumidele. Selle meetmega loodetakse kolme aasta jooksul säästa 30 TWh elektrienergiat – see vastab ligikaudu kogu Ungari elektrienergia nõudlusele.

EL on püüdnud koondada Hiina ja India liidreid intensiivistama koostööd kliimamuutuse valdkonnas eesmärgiga töötada välja keskkonahoidlikud söetootmise tehnoloogiad, suurendada energiakasutuse efektiivsust ning edendada keskkonnasõbralikke energiaallikaid. Kui need riigid annavad võimetekohase panuse heitkoguste vähendamisse, on EL väljendanud valmisolekut minna veelgi kaugemale ning suurendada oma kohustust heitkoguseid 30% vähendada.

Teeme paremaks

Kodumajapidamised vastutavad umbes 16% ELi kasvuhooonegaaside heitmete eest: 70% kodumajapidamistes kasutatavast energiast kulub kütmisele, 14% vee soojendamisele ning 12% valgustusele ja elektrilistele kodumasinatele. Lisaks sellele langeb isikliku auto kasutamise arvele 10% ELi kasvuhooonegaaside heitmetest. Tegutsemisruumi on tohutult!

Teie panust üleilmsesse soojenemisse on võimalik välja arvutada **oma süsinikdioksiidi „jalajälje” kalkulaatori abil**. Internetis on selleks mitu võimalust, näiteks ELi kalkulaator: www.mycarbonfootprint.eu.

Seda kalkulaatorit kasutades saate selgust, kuidas muuta oma elustiili säästvamaks, halvendamata oma elukvaliteeti. Õnneks on suurem osa tõhusaid teguviise ühtlasi ka lihtsaimad ning aitavad säästa raha.

Valige keskkonahoidlikum transpordivahend. Auto asemel kasutage rongi või bussi ning kui võimalik, käige jalgsi või sõitke jalgrattaga. Sellest on kasvuhooonegaaside heitmete vähendamisel palju abi. Kui plaanite autoostu, valige vähem kütust kasutav ja vähem CO₂ õhku paiskav auto.

Kui elektriseadmed pole kasutuses, lülitage nad vooluvõrgust välja. Ka ooterežiimis kasutavad need seadmed elektrit – kuni 60% energiast, mida seade kasutab töötamise ajal! Kasutage säästupirne, mille eluiga on tavaliste elektripirnide omast vähemalt 12 korda pikem ning kasutamine seega odavam.

ELis müüdavatel kodumasinatel on etikett energiakasutuse efektiivsuse tähisega, kus A tähendab kõrgeimat energiakasutuse efektiivsust ja G madalaimat. **Efektiivsema energiakasutusega toodete** eelistamise abil väldime asjatuid heitmeid ning innustame ettevõtjaid investeerima teadus- ja arendustöösse.

Me kõik püüame selle poole, et õhutemperatuur meie kodudes oleks optimaalne. Talvel keerame sooja juurde ning suvel lülitame sisse konditsioneerid. **Kodu soojustamisega** saab seda vajadust vähendada, kuna muudame sellega kodu välistemperatuuridele vastupidavamaks. Sageli köetakse kodud liiga soojaks – selline lihtne muudatus nagu termostaadil temperatuuri alandamine 1°C võrra ei anna ehk tundagi, kuid siiski on sel suur mõju. Sellega ei vähenda me mitte üksnes energiatarbimist, vaid ka oma küttearveid isegi kuni 10% võrra. Tarkade valikutega saame energiatarbimist märkimisväärselt vähendada.

„Tõmba pistikupesast välja, lülita välja, keera vähemaks.“

Säästev transport

Lihtsam, puhtam ja ohutum

Kas teie linnas on probleemiks tiptunnil ummistunud tänavad? Kas teiegi pidevaks mureks on raadio liiklusteade-
test kuulud ummikute vältimine? Kas kiirteed, kus sõidate, võidaks pigem pidada tohutu suureks parklaks? Te pole ainus. See probleem on kogu Euroopas, mille teede seitsmel ja poolel tuhandel kilomeetril liiklus iga päev liiklusummikute tõttu seisab.

Ülerahvastatud teede nuhtlus tähendab enam kui autosabades raisatud aega – see kahjustab nii keskkonda kui ka tervist. Kasvuhoonegaasides on suuresti süüdi autotransport. Selle arvele langeb viiendik kogu ELi CO₂ heitkogustest, mis on ajavahemikul 1990 kuni 2004 suurenenud 26%. Ning vaatamata sellistele ohutusabinõudele nagu ABS-pidurid ja turvapadjad hukub igal aastal meie teedel 40 000 inimest.

See on vaid osa kogu pildist – teise osa moodustavad lennureisid. Lennuliiklusel on meie keskkonnaprobleemides suur osa, kuna rahvusvahelise lennunduse tekitatud CO₂ heitkogused on alates 1990. aastast kasvanud 87%.

Kas teadsite, et ...

... iga ELi kodanik reisib keskmiselt 35 km päevas, 75% sellest vahemaast autoga.

Olukord paikkonniti

Vastuseks liiklusummikutele, mürale ja õhusaastele töötavad riigiasutused ja kohalikud omavalitsused välja uuenduslikke süsteeme liiklusalukorra leevendamiseks meie teedel.

Saksamaal üürivad terviseteadlikud inimesed jalgrattaid Call-a-Bike rattalaenuksest, mis tegutseb nüüdseks Berliinis, Kölnis, Münchenis ja Stuttgartis. Põhja-Itaalia teed on tänu mitme piirkonna ja enam kui nelja miljoni kodaniku kaastööle nüüd pühapäeviti autovabad. Pariisi Seine'i jõe äärne ala on tänu algatusele „Pariis hingab“ pühapäeviti ja riigipühadel liiklusele suletud ning avatud vaid jalakäijale, rulluisutajale ja jalgratturile.

Londonis võetakse kesklinna sisenevate mootorsõidukite juhtidel ummikumaksu ning kavas on kehtestada soodustused õhku vähem saastavatele sõidukitele. Tulemas on ka täiendavad maksud enim õhku saastavatele sõidukitele, näiteks kütust neelavatele maasturitele ja sportautodele. Poolas Krakowis võimaldab uus vastavalt nõudlusele töötav bussiteenus jõuda linna lähipiirkondade elanikel kesklinna kiiremini ja mugavamalt. Ühistransporti saab tellida spetsiaalselt telefoninumbrit.

Kõik Austria linna Grazi bussipargi bussid kasutavad kodumajapidamistest ja restoranidest kogutud taaskasutatud toiduõlist valmistatud biodiisli. 2003. aastal avati biodiisli tankla, kust saavad biodiisli ostu ka elanikud.

Kuigi kõik need meetmed aitavad kaasa saaste vähendamisele ning keskkonnahoidlikuma ja tasakaalustatuma transpordisüsteemi edendamisele, on nende tõhususel ilma keskse koordineerimiseta siiski piirid. Siit algabki ELi roll. Keskse koordineerimise kaudu muudab EL need algatused millekski enamaks kui lihtsalt elukohast olevateks, nii et kasu saavad kõik, mitte ainult üksikud õnnelikud.

© Getty

© Corbis

Mida teeb EL

Idealis ei ummista liiklus iialgi meie tänavaid, inimesed eelistavad puhtaimaid ja tõhusaimaid transpordiliike ning keskkonnahoidliku kütuse kasutamine teeb lõpu õhu küllastumisele mürgiste aurudega. Kuid siiski on teha palju, et see idee ellu viidaks. Seepärast on EL otsustanud koordineerida tegevust mitmes võtmevaldkonnas:

- vähendada õhku saastavaid heitmeid, et minimeerida mõju elanike tervisele ja keskkonnale;
- saavutada eri transpordiliikide kasutussageduse tasakaal;
- vähendada sõidukite CO₂ heitkoguseid eesmärgiga saavutada 2009. aastaks 140 g/km ja 2012. aastaks 120 g/km;
- vähendada 2010. aastaks liiklussurmade arvu poole võrra (võrrelduna 2000. aastaga).

1999. aastal vastu võetud **eurovinjeti direktiiv** innustab liikmesriike kehtestama maksud raskeveokitele, peegeldades sellega kaubavedude mõju keskkonnale. Sellest algatusest saavad kasu vähem saastavate sõidukite juhid.

Praegu hilineb Euroopas liiklusummikute tõttu sihtkohta iga ühekssas kaubaveok. Ning kuna suund on sellele, et kaubavedude maht suureneb 2010. aastaks 50% võrra, tuleb hakata tegutsema. **Marco Polo** programmi eesmärgiks on taastada tasakaal, julgustades kasutama kombineeritud transporti ning luues tõhusamad, väiksemate kuludega ja säästvamad transpordiahelad.

Tulevasteks tegevusteks võttis komisjon vastu uue **roheline raamatu linnalise liikumiskeskonna arendamise kohta**. See dokument sisaldab uusi lähenemisviise säästvate ja efektiivse energiakasutusega transpordilahenduste edendamiseks, sealhulgas ühistransport ja motoriseerimata transpordiliigid. Käsitletakse kõiki transpordiliike, k.a jalgsi käimine, jalgrattasõit, mootorrattad ja mootorsõidukid, hõlmatud on nii kaubavedu (ja logistika) kui ka reisijatevedu linnakeskkonnas. Dokumendis rõhutatatakse integreeritud lähenemisviise vajadust.

Kas teadsite, et ...

... ühe inimese lend Londonist New Yorki ja tagasi tekitab umbes sama palju heitmeid kui keskmise ELi pere kodu kütmine aasta jooksul.

Sõidukite CO₂ heitmete vähendamiseks on tulemas uued õigusaktid, kuna autotootjad pole suutnud saavutada 1999. aastal 2009. aastaks vabatahtlikult võetud eesmärki vähendada heitkoguseid tasemeni 140 g/km. Praegu on sõidukite keskmine heitkogus 163 g/km.

Tegeldakse ka lennureisidega ning kavade kohaselt rakendatakse siin alates 2012. aastast ELi kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemi, mis lubab osalisriikidel lubatud heitkoguseid osta või müüa. Sellega võivad lennunduse tekitatud CO₂ heitkogused 2020. aastaks väheneda 46% võrra.

Euroopas 2010. aastaks liikluses hukkunute arvu vähendamiseks poole võrra on valmimas rida algatusi, mis on juba end tõestanud. Tänu **üleeuroopalisele transpordivõrgule** muutuvad Euroopa tähtsamad maanteed tänu paremale infrastruktuurile ja tehnilisele teostusele ohutumaks. Ka kõige haavatavamate liiklejate – jalakäijate, jalgratturite ja mootorratturite – liiklemine on ohutum, kui seadus nõuab raskeveokitele pimeala vähendamise peeglite paigaldamist. Töötatakse välja ja propageeritakse teisigi liiklusohutusvahendeid. Elektroonilise stabiilsuskontrolli tehnoloogia kasutamise edendamiseks, mis peaks liiklusõnnetusi rohkem kui 20% võrra vähendama, on alustatud **kampaaniat teadlikkuse tõstmiseks e-ohutuse (eSafety) alal**.

Teeme paremaks

Kui vähegi võimalik, **kasutage autot mitme peale**. Lapsevanemad teavad hästi, kui mugav on jagada laste kooliviimine mitme pere peale. Kuidas oleks, kui võtaksite tööle minnes peale veel paar töökaaslast? Ning kui elate linnas ja saate kasutada **ühistransporti**, siis võiks ju proovida, kui te seda juba ei tee. Autod tekitavad harjumust, proovige mõnda teist töölemineku viisi. Võite avastada, et päev saab parema alguse, kui te ei pea liiklusummikutes istuma või parkimiskoha eest võitlema.

Tehke endale heategu: **sõitke jalgrattaga**. Nii säästate keskkonda ja hoiate end vormis. Kogu Euroopas avatakse palju avalikke jalgrattalaenususi: Saksamaa Call-a-Bike, Prantsusmaa Vélo à la Carte ja Madalmaade OV Fiets on vaid mõned näited.

Autoga sõites on tähtis pöörata tähelepanu **ohutusele**:

- kinnitatud turvavöö võiks ELis päästa tervelt 5500 elu aastas. Surmaga lõppenud liiklusõnnetuste põhjustest on kinnitamata turvavöö tähtsusest teine kiiruse ületamise järel, kolmas on auto juhtimine joobeseisundis;
- õiged juhtimisvõtted: õige kiiruse valik ja ohuolukordade ennetamine on turvalisem, säästab kütust ja raha ning vähendab autode heitmeid;
- kuulake autos aeglasemat muusikat: saatuslikuks ei pruugi saada üksnes kiirus. Kiire muusika kuulamine autos lisab liiklusõnnetuse tõenäosust;
- ohutusele avaldab mõju ka auto värvus: heledamad autod on paremini nähtavad. Hõbedane värv on ohutuim, sellele järgnevad valge, kollane, punane ja sinine;
- alla 1,35 m pikkustele lastele paigaldatud nende kaalule vastavad turvaistmed vähendavad oluliselt tõsiste vigastuste ohtu.

„Võtke jalgrattast kõik: minge värskesse õhu kätte.“

Tarbimine ja tootmine

Ressursside mõistlikum kasutamine

Ühekordsetest fotoaparaatidest kuni elektrikaupadeni, mille puhul uue soetamine on odavam kui parandamine – asjade äraviskamine on osa meie igapäevaelust. Mõelge, mida iga päev ostate ja kasutate, ning pidage meeles, et meie tarbimisühiskonda kuulub veel 1,7 miljardit inimest, kes teevad täpselt sama.

Viimastel aastakümnetel on meie elatustase tõusnud, järjest rohkem inimesi kasutab kaupu ja teenuseid, mis varem polnud neile kättesaadavad. Samal ajal on viis, kuidas me neid tooteid ja teenuseid tarbime ja toodame, peamine meiepoolne keskkonna kahjustamise allikas. Meie tarbimine ja tootmine ületab oluliselt Maa taluvusvõimet, millel põhineb meie jõukus ja heaolu.

Need mõjud suurenevad pidevalt koos maakera rahvaarvu kasvuga. Tulemus? Valglinnastumine, meie pinnase kvaliteet halveneb, veekogud kuivavad või reostuvad ning pidevalt on vaja leida viise kõikide äravisatavate asjade hävitamiseks. Me kaevandame mineraale, nagu homset ei tulekski, samas kui ööpäevaringselt töötavad tehased pumpavad õhku järjest suuremas koguses kasvuhoonegaase. Need on ainult mõned näited sellest, mis on varjus intensiivse loomakasvatuse meetodil kasvatatud liha või uusima tehnikaima odava hinnalipiku taga.

Kas teadsite, et ...

... 1960ndatel aastatel oli keskmises Euroopa toidupoes 2000 tootenimetust. Kaasaegses supermarketis on neid enam kui 15 000.

Tarbimine jaguneb ELis nelja peamisse kategooriasse: toiduained ja joogid, elamumajandus, reisimine ning mobiilsus ja turism.

Euroopa tootmise ja tarbimise negatiivne mõju ilmneb ka mujal maailmas. Euroopa Keskkonnaagentuuri andmetel kasutame Euroopas tarbimiseks järjest rohkem välismaiseid ressursse ning avaldame nii survet keskkonnale teistes maailma piirkondades.

Olukord paikkonniti

Sellega, kuidas me kaasaegses ühiskonnas tarbime, raiskame ressursse ning sageli kulutame suuri summasid ebasäästlikele toodetele, millest pole kasu ei meile ega ühiskonnale üldiselt. Me peame looma säästliku tarbimisviisi, mis oleks majanduslikult efektiivne ning kasulik nii ühiskonnale kui ka keskkonnale.

Ostmisest on saanud meie kultuurile omane harjumus ning on ELi riike, kus ostlemine on üks peamisi ajaviitevorme. Reklaamid kutsuvad lapsi üles kulutama taskuraha või mõjutama vanemaid – Unesco aruannete kohaselt ulatuvad üksnes ELis tulud lastele suunatud reklaamist kuni 1 miljardi euroni aastas.

Peame asjade valmistamise ja ostmise suhtes oma mõtteviisi muutma.

Praeguste suundumuste jätkudes kahekordistub 2050. aastaks energianõudlus kogu maailmas koos rahvaarvu kasvu ja arenenud riikide majanduse laienemisega. Ressursside põhjusega raiskamise takistamiseks ja vastutustundlikumaks tarbimiseks on äärmiselt vajalik välja töötada vähem ressursse kasutavad tooted ja teenused.

Nende eesmärkide saavutamine nõuab märkimisväärsed jõupingutusi. See on meie kõigi – rahvusvaheliste organisatsioonide, riigiasutuste, tootjate, kaupmeeste, tarbijate, samuti nende, kes õpetavad meie lapsi ja üldsust – ühine ülesanne.

© Corbis

© Gröbbs

Mida teeb EL

Säästliku tarbimise ja tootmise saavutamiseks tuleb muuta mõtteviisi selle suhtes, kuidas me toodame, ostame ja viskame asju ära. EL on määratlenud tähtsamad eesmärgid tarbimis- ja tootmisharjumuste kahjulikkuse vähendamiseks:

- panna piir majanduskasvu ja keskkonnakahjustuste vahelisele hävitavale seosele;
- innustada ettevõtjaid ja üldsust kasutama vastutustundlikult toodetud esemeid;
- püüda selle poole, et kogu Euroopa riigiasutused ostaksid tooteid ja teenuseid, mis keskkonda ei kahjusta. Mõnes riigis seda juba tehakse. 2010. aastaks tahab EL jõuda nii kaugemale, et kõik liikmesriigid jõuaksid samale tasemele riikidega, kes oskavad kõige paremini kasutada keskkonnasäästlikke tooteid ja teenuseid;
- suurendada keskkonnasõbralike tehnoloogiate ja uuenduste turgu;
- tõsta loomade heaolu nii ELis kui väljaspool seda.

Euroopa tasandil saavutatakse eesmärgid mitmete meetmete abil.

2004. aasta jaanuaris kehtestas EL **keskkonnatehnoloogia tegevuskava (ETAP)**. Keskkonnatehnoloogia hõlmab näiteks heitvete ringlussevõtu süsteeme tööstuslikes protsessides, energiasäästlikke automootoreid ja mullaparendustehnoloogiaid. tegevuskava on suunatud keskkonnale väiksemat mõju avaldavate alternatiivsete tootmisviiside väljatöötamisele.

2005. aasta detsembris võeti vastu **loodusvarade säästva kasutamise temaatiline strateegia** 25 aastaks. Selle strateegia eesmärk on tagada, et loodusvarade tarbimine ja sellega seotud mõjud ei ületaks keskkonna taastumisvõimet. Strateegia eesmärk on aidata murda majanduskasvu ja ressursside kasutamise vaheline seos.

Kas teadsite, et ...

... Euroopa riigiasutused kulutavad umbes 16% liidu SKTst (majanduse kogutoodang). Nende panus on suur, kui nad kasutavad oma ostujõudu keskkonnasõbralike kaupade ja teenuste eelistamiseks.

Meie ostetud asjade mõjuga keskkonnale tegeldakse 2003. aastal vastu võetud **tervikeliku tootepoliitika** raames. Disainerid, tootjad, turundusfirmad, kaupmehed ja tarbijad arutavad koos, mida nad saavad teha toote negatiivse mõju vähendamiseks alates selle valmistamisest kuni äraviskamiseni.

Et teavitada tarbijat ostetavate toodete tegelikust keskkonnasõbralikkusest, võttis EL 1992. aastal kasutusele **ökomärgistamise** süsteemi. Märgistuseks on lillekujuline logo ning see tagab, et toode on rohelisem kui teised samalaadsed turul olevad tooted. Ökomärgise saamiseks peab toode vastama rangetele kriteeriumidele, mis arvestavad toote mõju keskkonnale alates selle valmistamisest ja kasutamisest kuni kõrvaldamiseni. Nüüdseks on programmi laiendatud ka teenustele ja see hõlmab ka telkimisplatside ja muude turismiobjektide keskkonnamõjude hindamist.

Äriringkondade mõjutamiseks on EL käivitanud sellised kampaaniad nagu „**Rohelised riigihanked**” ning **keskkonnajuhtimise ja -auditi süsteem (EMAS)**. ELi eesmärgiks on anda roheliste riigihangete süsteemi kaudu eeskju. Selles antakse suunist, mis aitavad keskkonnasõbralike riigihangete käsiraamatu („Buying Green”) põhjal riigiasutustel valida alltöövõtjaid ja tarnijaid.

EMAS innustab ettevõtjaid tegema sama ning jagama oma kogemusi vastutustundlike ettevõtete võrgustiku kaudu.

Loomade kaitset ja heaolu käsitlevas ühenduse tegevuskavas aastateks 2006–2010 määratletakse üldstrateegia loomade heaolu parandamiseks ning mitmed konkreetsed meetmed. Siin näidatakse, kuidas tarbijad saavad teadlikke valikuid tehes parandada loomade elutingimusi.

Nende algatuste kindlustamiseks on komisjonil kavas esitada **sääst-va tarbimise ja tootmise tegevuskava**.

© Corbis

Teeme paremaks

Te ostate, hääletate ja omate võimu. Ostate teete valikuid. Otsused, mida teete reisides, toitu valides ja kodus olles, mõjutavad keskkonda. Hind ei peaks valikuid tehes olema ainus põhjendus. Lisades veel mõned kriteeriumid, võite olukorda paremaks muuta. Järgnevalt mõned ideed.

Reisimine ja turism on viimase poole sajandi jooksul õitsele puhkenud ja tohutult kasvanud. Muude paikade, inimeste ja kultuuride tundmaõppimine rikastab meie elu ja elavdab maailma. Kuid mõnikord ähvardab see kasv sihtkohtade olemasolu. Vastuste leidmine küsimustele jäätmekäitluse, kohalike elanike töölevõtutingimuste, kohaliku kultuuri austamise, ehitustavade, liiklusummikute, veevarustuse ja loodusvarade hoidmise kohta võib **aidata teil teha teadlikke valikuid** ning tugevdada sihtkohas jätkusuutlikke tavasid.

Naastes koju ja minnes ostma kodumasinaid, veenduge, et need oleksid efektiivse energiakasutusega. **Leidke „energiatäht”** või AAA-märgistus, mis näitab, et seda seadet kasutades säästate ka raha. Otsige tooteid, millel on ökomärgis: see näitab, et toote kogu elutsükkel ja selle mõju keskkonnale on hoolikalt läbi mõeldud. Selle süsteemiga on hõlmatud terve rida tooteid alates seepidest,

šampoonidest ja pesuvahenditest kuni turistide majutuskohtade ja telkimisplatsideni.

Valige keskkonnahoidlikult valmistatud toit. **Ostke kohalike talupidajate poodidest:** saate värske kauba ning toetate kohalikke töökohhti. Ostes mahepõllunduslikku või vabalt peetud loomade liha, vähendate kemikaalide hulka, mida on vaja toidu tootmiseks. Otsige etiketilt teavet loomade pidamisviiside kohta.

Võimalusel ostke **õiglase kaubanduse** põhimõttel valmistatud tooteid: see tähistus näitab, et toote valmistamisel on tehtud vastutustundlikke valikuid. Kui te ei leia kohalikus kaupluses õiglase kaubanduse põhimõttel valmistatud tooteid, paluge kauplusel neid tellida. Tehke end kuuldavaks.

Kui katsete mõnda asja asendada või osta, küsige parem endalt järgmist.

Kas mul on seda tõepoolest vaja? Kas ma allun kavalale reklaamile?

Kas ma saaksin vana asja ära anda? Kui ese pole katki, kuid peate selle siiski asendama, kas saate selle kasvõi heategevaks otstarbeks ära kinkida? Süsteem, mis aitab madala sissetulekuga inimestel osta odavat mööblit? Vanade arvutikuvarite taastamine heategevuslikus korras, et saata neid arengumaade koolidele? Kas teie töökoht tahab lahti saada vanadest arvutitest? Küsige, teil on võimalus olemas.

Kas see asi on tõesti katki? Kui mõni seade on rikki läinud, võib olla põhjuseks lihtsalt katkine kaitse. Kontrollige pistikut. Kui see on katki ja tuleb ära visata, tehke seda keskkonnahoidlikult.

Kas toodet saab uuesti ringlusse võtta? Kui jah, aga tegemist on elektri- või elektroonikaseadmega, järgige ringlussevõtu juhiseid. Sageli on vanade toodete kokkukogumine tootja kohustuseks. See võib aidata teil säästa aega ja raha.

On aeg hakata tarbima targalt, kasutama paremaid ja vastutustundlikumalt valmistatud tooteid.

„ Kas see on tõesti rikkis? ”

Loodusvarad

Kaitseme ümbritsevat maailma

Looduses on järel veel vaid 20 kuni 30 lõunahiina tiigrit – nii madala arvukuse juures on raske olla täpne. Teadaolevalt on Ameerikas eraomanduses rohkem tiigreid kui kogu maailma vabas looduses. Meile lähemal on ohustatud liigiks iberia ilvesed: nendest võib saada mõõkhambulise tiigri järel esimene väljasurnud suurte kaslaste liik. Need on vaid mõned näited mõjust, mida me avaldame meid ümbritsevale ohule, merele ja maale.

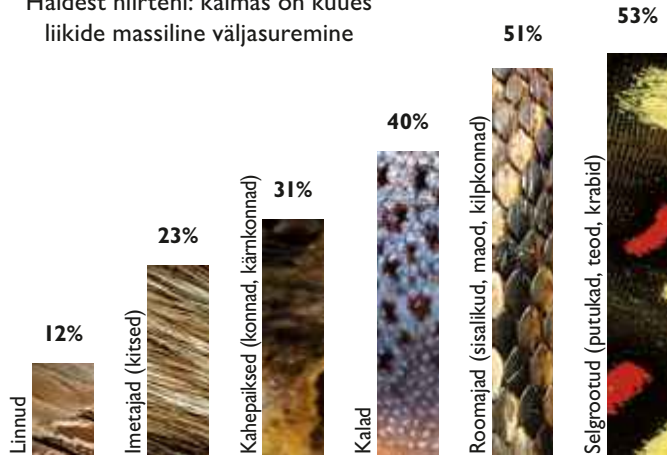
Ülejäänud viie massilise väljasuremise taga Maa ajaloos olid loodusõnnetused ja looduslikud protsessid.

Praegune on kuues ning seekord pole mõtet põhjuse üle vaielda: põhjuseks oleme meie. Meie poolt loodusele avaldatud mõju sajanditepikkune eiramine on jätnud meile rohkem statistikat kui on järel statistikas figureerivad taimi ja loomi.

Ohustatud pole üksnes taimed ja loomad. Augsburgi ja Yale'i ülikoolide ühisuurimuses vaadeldi olemasolevaid mineraalivarusid ning anti hinnang, millal need praeguste tarbimisharjumuste juures otsa lõpevad. 2006. aasta tulemustest selgub, et plaatinat jätkub 15, hõbedat 15–20 ja tsinki 20–30 aastaks. Teadlased lisasid, et kui kasutusele võetakse uusi tehnoloogiaid ja kui rahvaarv kasvab, saavad tähtsamad ressursid otsa veelgi kiiremini.

Haigest hiirteni: käimas on kuues liikide massiline väljasuremine

Ohustatud liikide protsent

* Rahvusvaheline Looduse ja Loodusvarade Kaitse Ühing (2006).

Olukord paikkonniti

Võiks arvata, et varude kokku kuivades hakkame olemasolevat parimini kasutama. Ameerika Ühendriikide Geoloogiateenistus (USGS) analüüsis ringlussevõetud materjalide osakaalu tarbimises ning avastas, et kogu maailmas võetakse ringlusse kõigest 26% kasutatavast tinast, 31% vasest ja 26% tsingist.

Kas teadsite, et ...

... aastakümneid on räägitud Amazonase metsade hävitamisest, kuid Singapuris on hävinud 95% metsadest ning kui metsa langetamine jätkub samas tempos, võib Kagu-Aasias 2100. aastaks kaduda 74% metsadest.

Kui maa-alused mineraalide varud hakkavad ammenduma, siis ka maa peal pole asjad palju paremad. Korallrahud, pilvemetsad, preeriad – neid hävitab kalapüük või põllundus, mõjutab traalipüük või raiutakse nad maha, et teha ruumi loomafarmidele, kohvi- või sojaistandustele. Ehitusprojektid, näiteks maanteed ja tammide rajamine, lõhuvad metsikut loodust ja ummistavad jõgesid.

Suur osa on ka kliimamuutusel: Rahvusvahelise Looduse ja Loodusvarade Kaitse Ühingu hiljuti loodud mudel prognoosib, et üleilmne kliimamuutus põhjustab mere jääga kaetuse olulist vähenemist järgmise 50 kuni 100 aasta jooksul. See mõjub laastavalt jääkarude arvukusele. Arvatakse, et selle tulemusena väheneb nende populatsioon järgmise 45 aasta jooksul vähemalt 30% võrra. Muud nende arvukust ähvardavad ohud on saastatus, laevade häiriv mõju, loomade vaatlemine turistide poolt, nafta- ja gaasileiukohtade uurimine või arendus ning nii seadusliku kui ka ebaseadusliku üleküttimise oht.

Paljudes maailma riikides tunnistatakse lähenemisviiside muutmise vajadust. Möödunud aasta lõpus anti Brasiilia põhjaosas kaitseala staatus 16,4 miljoni hektari suurusele maa-alale, mis on sama suur kui Portugal ja Iirimaa kokku. Uued kaitsealad moodustavad maailma suurima looduskaitsekoridori, mis ühendab neid alasid nüüd suuruselt teise kaitsealaga Amazonase piirkonnas. See staatus annab kaitset ebaseadusliku metsalangetamise, sojakasvatuse ja kaevandamise vastu.

1992. aastal allkirjastasid 150 valitsusjuhti Rio de Janeiro peetud Maa tippkohtumisel bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni. Selles tunnistatakse, et bioloogiline mitmekesisus on midagi enamat kui taimed, loomad, mikroorganismid ja nende ökosüsteemid: see hõlmab ka inimesi ja meile vajalikku toiduainetega kindlustatust, ravimeid, puhast õhku ja vett, peavarju ning elamiseks puhast ja tervislikku keskkonda.

Siiski on liiga lihtne kummutada vabatahtlikkuse alusel läbi viidud aktsioone, näiteks Rahvusvahelise Vaalapüügikomisjoni kehtestatud moratooriumi eesmärgiga kaitsta vaalasad tööstusliku vaalapüügi laastavate tagajärgede eest. Moratoorium on habras ja seda on vaja rangelt kaitsta eelkõige Norrast, Islandilt ja Jaapanist tulevate vastuväidete eest.

Vaja on seadusi. Äärmiselt tähtis on ka koostöö, et määratleda eesmärgid ja nendeni jõuda: selles ongi ELil oma roll.

Mida teeb EL

Meetmed globaalse soojenemise peatamiseks, jõupingutused meist jäänud jäätmete käitlemiseks, kalapüügikvootide piiramine – kõik need näitavad ELi otsustavust olukorra muutmisel.

EL seadis endale eesmärgiks parandada loodusvarade haldamist ning vältida nende ülemäärast kasutamist, et nende kasutamine vastaks taastumisele. Sihiks on seatud:

- anda panus üleilmse loodusliku mitmekesisuse kadumise peatamise ja vähendada oluliselt selle tempot 2010. aastaks ja pärast seda;
- puhastada halvenenud kvaliteediga merekeskkonnad 2015. aastaks kooskõlas Johannesburgi kavaga (2002), ning vältida kalavarude ülemäärast kasutamist;
- püüda 2015. aastaks saavutada ÜRO metsade kaitse eesmärgid;
- parandada kasutamise tõhusust, et vähesest jätkuks kauaks, ning saada sellega konkurentsieelis;
- edendada ringlussevõttu ning vähendada jäätmete tekitamist.

© Cornis

Neid eesmärke saavutatakse paljude meetmete kaudu.

Elupaikade direktiivil ja linnudirektiivil põhineva **Natura 2000 programmi** raames on välja valitud üle 26 000 piirkonna, mis koos moodustavad sama suure ala kui Saksamaa ja Itaalia kokku. Need alad moodustavad nüüd Euroopa kaitsealade võrgustiku, kuhu kuuluvad piirkonnad on valinud ELi riigid, kelle seadusest tulenev kohustus on nende säilimise tagamine.

EL on liitunud ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsiooniga, mis tunnustab meie looduspärandi tähtsust. ELi **bioloogilise mitmekesisuse teatise** (2006) sätestatakse üksikasjalik tegevuskava, peatamaks bioloogilise mitmekesisuse kadumist 2010. aastaks.

Põllumajanduses ja kalanduses on palju hiljutisi muudatusi, uuendatud on **ühist kalanduspoliitikat** ning ühise põllumajanduspoliitika raames on tähelepanu siirdunud põllumajandussaaduste tootmise toetamiselt üldisele põllumajandustootjate toetamisele. Uued loomade heaolu ja mahetootmist, hügieeni ja toidu kvaliteeti käsitlevad õigusaktid on vastu võetud vastuseks süüdistustele, et hullulehmatõbi, piima dioksiinisaldus, kunstlikud hormoonid lihas ning muud

© Corbis

toidu ja tervisega seotud hirmud on tulenenud põllumajanduse intensiivistumisest.

Mered kannatavad reostuse ja ülemäärase püügi tõttu; nüüd on tunda ka kliimamuutuse mõju. ELi **merekeskkonna strateegia** sihiks on saavutada 2021. aastaks Euroopa vete hea bioloogiline seisund. ELi riigid peavad esitama oma merealade seisundi üksikasjaliku hinnangu, määratlema enda jaoks oma merealade hea keskkonnaseisundi tähenduse, seadma eesmärgid ning panema paika seireprogrammid. Tihedat koostööd hakatakse tegema ka samade vete ääres asuvate ELi mittekuuluvate riikidega. Alates 2008. aastast on ELi kindel siht tagada, et kõigi osaliste merendusvaldkonna poliitikat on omavahel kooskõlas.

Vee raamdirektiivi raames analüüsitakse kõikide vesikondade veekvaliteeti, keskendudes eriti reostusele haavatavatele aladele. Kvantiteeti võrreldakse niisutamisevajaduse, energia tootmise, joogivee tarbimise ning tööstuslike ja ökoloogiliste kasutusviisidega.

2006. aastal tagas EL kaitse 38%-le oma metsadest. **Metsanduse tegevuskaval 2007–2011** on neli põhieesmärki: tõsta pikaajalist konkurentsivõimet, parandada ja kaitsta keskkonda, tõsta elukvaliteeti ning edendada koordineeritust ja teabevahetust.

Loodusressursside eest hoolitsemine ei tähenda üksnes nende kaitsmist ülekasutamise eest: see paneb meile ka kohustuse võimalikult palju taaskasutada ja ringlusse võtta kõike. Asjad, mida enam kasutada ei saa, tuleb kõrvaldada keskkonnale vähimat mõju avaldaval viisil.

Selle eesmärgi saavutamiseks võeti 2005. aasta detsembris vastu **jätmete vältimise ja ringlussevõtu temaatiline strateegia**. Selle pikaajalise strateegia sihiks on aidata Euroopal saada taaskasutavaks ühiskonnaks, kes püüab jäätmeteket vältida ning kasutab jäätmeid ressursina.

Saastuse kompleksse vältimise ja kontrolli (IPPC) direktiiv on ELi õigusaktide nurgakivi, mis käsitleb tugevat saastet põhjustada võivad tööstusseadmeid. Selliseid seadmeid võib kasutada ainult siis, kui kasutaja omab õhu-, vee- ja pinnasekaitse nõudeid sisaldavat luba. Jätmeteket tuleb vähendada, võimalikke õnnetusjuhtumeid ette näha ja ennetada ning vajadusel piirkond puhastada. Need nõuded peavad põhinema parima võimaliku tehnika (BAT) põhimõttel.

Teeme paremaks

See, kuidas kasutame vett ja energiat, kujundame kodusid ja kõrvaldame jäätmeid, kas meil on võimalust nautida enda ümber aedade, parkide ja metsiku looduse ilu – kõik need tegurid avaldavad mõju meie maailmale. Võib kaasa lüüa kõiges alates vana mööbli ja kantud rõivaste taaskasutusest kuni raha kogumiseni orangutanide päästmiseks.

Te võite aidata tuua linnadesse tagasi metsikut loodust. Kasvatades aias **kohalikke taimi**, meelitate kohale linde, sisalikke, konni ja putukaid. Sellised tagaaiad ja linnatänavail kasvavad puud moodustavad silla vabasse loodusesse, siiani säilinud metsa ja võsasse ning laiendavad paljude loomade elupaiku. Istutage ja hoidke kohalikke liike – sissetoodud taimed võivad põhjustada kaost, mille üheks näiteks on jaapani linnurohi. Pidage meeles, et iga teie istutatud puu mitte ainult ei ole koduks metsikutele liikidele, vaid parandab ka õhukvaliteeti. Aias töötades kasutage **loodussõbralikke tooteid** ning vältige kreosooti ja suure lenduvate orgaaniliste ühendite sisaldusega värve. Nende sisaldus on näha etiketil.

Peale tagaiaa ootavad teie avastusretki ka pargid ja metsad – millengi väärtust aitab tunnetada vahetu kogemus, niisiis viige oma pere piknikule metsa või aasale.

Kui teil on aega rohkem kui ühepäevaseks retkeks: miks mitte külastada **looduskaitsealasid**, kus on kaitse alla võetud looduslikud alad nii seal elavate loomade kui neid vaatlevate ökoturistide rõõmuks.

Laste kaasamine ja õpetamine on väga oluline ning teavet ja innustust saab Internetist. Kui elate jõe või järve läheduses, uurige, kas keegi tegeleb veekasvude väljajuurimisega; kui läheduses on mets, püüdke teada saada, kas mõni organisatsioon tegeleb puude hooldamise ja võsa raiumisega. Muutke tervislikumaks enda ja oma ümbruskonna elu.

Et olla teadlik oma veekasutusest, minge tualettruumi. Kui teil ei ole vett säästvat tualetti, asetage veepaaki tellis või veega täidetud sulatud pudel. See alandab kasutatava vee taset ning iga loputuskorraga kulub vähem vett. Dušš tarbib vähem vett kui vann ja veelgi suuremat veesäästu annab vähe vett kulutav dušiotsik. See ei tähenda, et dušist tuleb vett vaid tilkhaaval! Kaasaegsed dušiotsikud segavad vett hapnikuga, sellega hoiate kokku küttearvelt, vähendate veekulu ning saate ikkagi mõnusalt duši all käia.

„Valige keskkonnasõbralikud aiatooted.“

Rahvatervis

Tervis ja heaolu kõigile

Linnugripp, hullulehmatõbi, AIDS, järjest suurenev ülekaalus ja kõik sellega kaasnev – näib, et ei möödu nädalati, ilma et poleks kuulda mõnest viimase aja terviseprobleemist. Üldsuse mure hoiab ülal arutelu ning me tahame olla kindlad, et valitsus astub meie kaitsmiseks vajalikke samme.

Keskonnategurite poolt põhjustatud ohte, nagu tööstuslik õhusaaste, on meil üksikisikutena väga raske kontrolli all hoida. Teisi, meie elustiili valikust tulenevaid tegureid, nagu suitsetamisest põhjustatud õhusaastet, on valitsustel väga raske ohjes hoida. Selgelt on vaja kodanike ja poliitiliste otsustajate koostööd.

Olukord paikkonniti

Püsiv majandusareng, parem tervishoid, parem eluase ja toitumine ning parema haridusega elanikud on põhjuseks, miks meie keskmine eluiga on tõusnud. Tõsiste tööõnnetuste arv on vähenenud; suures osas Euroopas langeb enesetappude arv, kuigi mõnes riigis on see endiselt kõrge; ning teatud tüüpi toidumürgistuste juhtumeid on vähem.

Saavutatud on palju. Kuid niipea kui üks probleemide ring on lahendatud, tõstab pead järgmine. Tõsisteks probleemideks on saaste, mis esineb nähtamatute osakestena (kui just viimaseid pole nii palju, et neist moodustuks sudu), ja mürgiste kemikaalide paikumine keskkonda. See ei mõjuta mitte üksnes meid, vaid ka loomi,

Kas teadsite, et ...

... programmi „Puhas õhk Euroopale” käigus leiti, et 2000. aastal suri saastatud välisõhu tõttu 350 000 eurooplast. See tähendab keskmise eluea lühenemist 9 kuu võrra.

kellega me oma planeeti jagame – alates jääkarust kaugel põhjas kuni lõunaookeanide kohal liugleva albatrossini.

Keskkonna saastumise põhjustatud ohud. Sõekaevanduses gaasimürgistusse surev kanaarilind tähendab põgenemishoiatust kaevurile – võrreldavaid näiteid on tänapäevalgi. Metsloomad võivad olla täpsed indikaatorid mürgiste kemikaalide taseme määramisel keskkonnas, hukkudes sageli enne, kui me probleemist teadlikukski saame. See peaks olema hoiatussignaalsiks, sest mis tapab neid, on tõenäoliselt ka meile kahjulik. Kanadas St Lawrence'i jõest leitud beluuga vaalades leiti nii palju saasteaineid, et nad tuli kõrvaldada ohtlike jäätmetena. Kirjeldades olukorda oma DETOXi kampaanias, selgitas WWF, et maakeral pole pea ühtki looma, kel poleks kokkupuudet mürgiste kemikaalidega. Nemad peavad teenimatult vastu võtma meie mürgid.

Ja kuidas see meid mõjutab? ELi algatuse SCALE lastele suunatud analüüsi põhjal jagunevad reostusest põhjustatud seisundid nelja prioriteetsesse rühma: vähkkasvajad, hingamisteede haigused, nt astma, arenguhäired ja organismi keemiliste ainete loomuliku vastastikuse mõju häired (sisesekreetsioonisüsteemi häired). Seosed reostusega kokkupuute ja selle mõju vahel meie tervisele sõltuvad vanusest, kemikaalidega kokkupuuteaja pikkusest, geneetilistest teguritest ja nn kokteiliefektist ehk kokkupuutest paljude õhus, vees ja toidus leiduvate reostusallikatega.

Elustiili põhjustatud ohud. Alkoholi liigtarbimine, suitsetamine, vähene kehaline aktiivsus, ravimite liigtarbimine ja tervisele kahjulik toit on vaid mõned elustiilist tulenevatest terviseriskidest. Tubakas on neist ELis sagedasim surma põhjus, mida saaks vältida: hinnanguliselt põhjustab suitsetamine ELis 25% kõikidest vähisurma juhtumitest ja 15% surmajuhitudest.

© Corbis

© Corbis

Otsest või kaudset negatiivset mõju meie tervisele avaldab ka konkurentsil põhineva elustiili põhjustatud igapäevane stress ja mõnikord ka sõltuvused, nagu alkoholism, samuti vägivald ja ahistamine. Ka depressioon ja teised psühhiaatrilised haigused on järjest suurema tähtsusega tervishoiuprobleemid. Euroopa enesetappude ja vägivalda epidemioloogia ülevaate projekti (EURO-

SAVE) raporti kohaselt on kõige tõenäolisemad enesetapu sooritajad üksikud mehed, uimastitarvitajad ja töötud, kelle arv on ELi põhipoolsetes riikides kõrgem kui enamikus Vahemere riikides.

Haiguste põhjustatud ohud. Seire- ja kiirreageerimissüsteeme on vaja selliste haiguste nagu HIV/AIDS jaoks, samuti muude haiguste puhul, nagu linnugripp, mis võivad levida inimestele kogu maailmas.

Tuberkuloos, leetrid ja gripp on väga nakkavad haigused ning ei tunne piire, need haigused kokku põhjustavad maailmas umbes kolmandiku surmadest. Kui ei võeta meetmeid nende kontrolli all hoidmiseks, võib nende levik olla kiire. On äärmiselt oluline töötada Euroopas välja koordineeritud süsteem tegutsemiseks terviseriskide puhul ja hädaolukordades.

Muud ohud. Arusaadavaid teabekampaaniaid ja riigiasutuste otsest kontrolli on vaja toiduga seonduvate riskide puhul. On vaja seadusega tõkestada surmaga lõppevaid õnnetusjuhtumeid, nagu joobes autojuhtimine. Prioriteediks on ka koordineeritud tegevus ulatuslike hädaolukordade korral.

Kas teadsite, et ...

... igal aastal sooritab enesetapu rohkem inimesi kui on liiklussurmasid. Igal aastal lahkub elust 58 000 inimest, maanteedel hukkab 40 000 inimest.

Mida teeb EL

EL tunnistab oma vastutust kõrgetasemelise tervisekaitse tagamisel. EÜ asutamislepingu ühes artiklis on öeldud, et tegelda tuleb rahvatervise parandamisega, ennetades haigusi ning vähendades ohte inimese tervisele. Tervis ja tarbijakaitse on omavahel tihedalt seotud ning EL võtab toiduohutust ning ohtudest teavitamist tõsiselt.

Siseriiklikul tasandil toetavad ja kindlustavad ELi poliitikad valitsuste tegevust kodanike kaitsel. Kuigi igal riigil on omad rahvatervist käsitlevad õigusaktid, töötab EL selle nimel, et arstid, õed ja teised spetsialistid saaksid vabalt liikuda riigist riiki ning töötada seal, kus neid vajatakse. Ka patsiendid peavad saama nende vajadustele kõige paremini vastava ravi leidmiseks liikuda kogu Euroopas.

ELi eesmärgid on muu hulgas järgmised:

- tagada 2020. aastaks kemikaalide, sh pestitsiidide ohutu tootmine, käitlemine ja kasutamine;
- töötada selle nimel, et ELi riikides vähendada oodatava eluea pikkuse ebavõrdsust ning ohjeldada elustiiliga seonduvaid haigusi, nagu alkoholism ja ülekaalulisus;
- töötada välja strateegiad kiireks ja tõhusaks reageerimiseks terviseriskidele;
- vähendada kogu ELis enesetappude arvu ning parandada elanike vaimset tervist;
- karmistada toitu ja loomasööta reguleerivaid seadusi; seejuures on oluline koht hügieenil ja toiduainete määrgistamisel;
- tagada loomade heaolu kõrge tase ELis ja kaugemal.

EL on kehtestanud terve hulga meetmeid alates kemikaalide kasutamist ja tootmist reguleerivatest õigusaktidest kuni koordineeritud reageerimiseni hädaolukordades. Mõned näited:

© Corbis

Kas teadsite, et ...

... WWFi andmeil tõusis aastail 1930–2000 kemikaalide tootmine kogu maailmas 1 miljonilt 400 miljonile tonnile aastas.

Määrus kemikaalide registreerimise, hindamise ja autoriseerimise kohta (REACH) sai seaduse jõu 2007. aasta juunis ning see peab parandama rahvatervise kaitset. Kiirendatakse osetavates toiduainetes sisalduvate kemikaalide tuvastamist ning piiratakse neist kõige ohtlikumate kasutamist. **REACH** hõlmab ka kemikaale, mida kasutatakse meie ümber toimuvatel töödel, nt põldude pritsimisel, autode värvimisel, ehituses jne. Seda kinnitab ka **ühenduse tarbijapoliitika tegevusprogramm aastateks 2007–2013**, mis keskendub meie õigusele elada tervislikult ja turvaliselt, kus iganes me ka viibime, ning usaldada tooteid, mida tarbime. See tagab tarbijate huvide parema esindatuse ning tarbijakaitse-eeskirjade tõhusa rakendamise.

Rahvatervise programmil aastateks 2003–2008 on kolm eesmärki. **Esiteks** koguda rahvatervisealast teavet, et ELi riikidel oleks võimalik omada selget ettekujutust elanike tervist nii positiivselt kui negatiivselt mõjutavatest teguritest, ning jagada parimaid kogemusi. **Teiseks** nähakse ette reageerimisviisid sellistele ohtudele nagu tuberkuloos, HIV/AIDS, terroristide rünnakud ja potentsiaalne linnugripi pandeemia. **Kolmandaks** tuleb propageerida tervislikke elustiilivalikuid ning vähendada tööõnnetuste arvu.

2008. aastal asendab selle programmi **ühenduse teine tervishoiu tegevusprogramm aastateks 2008–2013**, mis keskendub ka vananemisele ja tervisele ning tervishoiualase ebavõrdsuse vähendamisele ELis.

Euroopa laste keskkonna ja tervise tegevuskava (CEHAPE) eesmärk on tagada, et tänaste laste ja tulevaste põlvkondade huvides oleks laste tervis liikmesriikide poliitilise päevakorra tähtsamaid punkte. Tegevuskava kaasab poliitiliste otsuste tegemisse ka lapsi ja pedagooge, edendab tervise- ja haridusprogramme ning uurib eelkõige lapsi ohustavaid terviseriske.

2006. aasta jaanuaris vastu võetud **toiduhügieeni paketi**ga karmistatakse ja ühtlustatakse ELi toiduohutusmeetmeid. Koosõlas ELi „talustaldrikule” lähenemisviisiga kehtivad need õigusaktid toiduahela kõigi lülide kohta. Uute õigusaktide põhiaspekt seisneb selles, et iga toidu ja sööda käitlejate tasand alates põllumajandustootjatest ja töötlejatest kuni jaemüüjate ja toitlustajateni vastutab ELi turule toodud toiduainete vastavuse eest kehtivatele ohutusnõuetele.

Selle eesmärgi saavutamisele aitab kaasa **Euroopa Toiduohutusamet (EFSA)**. EFSA annab ELi toidu- ja söödaohutuse riskihindamise põhiprintsiibid. Sellest organisatsioonist saab sõltumatut teaduslikku nõustamist kõigi toidu- ja söödaohutust otseselt või kaudselt mõjutavate küsimuste kohta, k.a loomatervishoid ja loomade heaolu ning taimekaitse. **Loomade kaitset ja heaolu käsitlev ühenduse tegevuskava aastateks 2006–2010** muudab loomade heaolu praeguseid nõudeid rangemateks, kasutades parimate loomapidamisviiside väljatöötamiseks uusimaid teadussaavutusi. Töötatakse selle nimel, et tagada näiteks vasikate kohtlemise rahuldavad miinimumnõuded ELi territooriumil.

© Corbis

Teeme paremaks

Ideid tervislikeks eluviisideks on palju, kuid meenutame neist mõnda põhilist. **Liikuge rohkem:** minge lifti asemel trepist, auto asemel jalgrattaga, võimalusel käige jala; **sööge tasakaalustatud toitu ja vähem rasva:** mõelge, millest koosneb toit, mida suhu pistate. Mõned magusad toiduained tekitavad pool tundi pärast söömist taas näljatunnet, rasvasemad toidud koormavad keha; pidage meeles vana mõttetera: sa oled see, mida sööd. Sisendage lastele tervislike toitumisharjumusi. Laste söömisarjumuste muutmine võib aega võtta, kuid ärge andke alla: panete ju aluse laste tervisele kogu eluks; **loobuge suitsetamisest:** pange säästetud raha kõrvale ja vaa-dake, kuidas rahahulk suureneb; **püüdke vähendada stressi:** tehke pool tundi päevas midagi, mis leevendab stressi ja valmistab rahulolu; **kinnitage autos turvavöö** ja kontrollige, et seda teeksid ka lapsed; **ärge liialdage alkoholiga:** klaas veini päevas võib olla tervisele kasulik, kui te just pole lapseootel või autoroolis! Kõik üle selle võib olla juba kahjulik. Iga joodud alkoholiklaasi kohta jooge klaas vett; **vältige saastatud õhku:** nõudke endale õigust töötada ja süüa suit-suvabas ruumis ning teadke passiivse suitsetamise ohte.

Saastatust saate teatud määral ka ise vältida. Kaitske ennast. Kasutage kodus vähem kemikaale. Sellele aitavad kaasa lihtsad asjad, nagu keemilise puhastuse kasutamine ainult äärmisel vajadusel, pleegitamata tualettpaberi kasutamine, looduslikest materjalidest valmistatud tooted vannitoas. Ka aias saate selle heaks üht-teist ära teha. Vältida tuleks kreosooti (naftakeemiline puiduimmutusaine), samuti lenduvaid orgaanilisi ühendeid: vaadake etiketilt. Teile ja ümbritsevale maailmale ohutumad alternatiivid on olemas, tuleb lihtsalt uurida etikette ning nutikalt osta.

Kui kasutate Internetti, leiate usaldusväärset teavet veebisaidilt health.europa.eu.

„Ärge unustage
puu- ja juurvilja!”

Sotsiaalne kaasatus

Igäihe kaasamine Euroopa tulevikku

Kui peame võitlema vaesuseprobleemiga, on äärmiselt oluline kõigi kaasamine ja kõigile meie ühiskonna liikmetele vahendite tagamine võimetekohase panuse andmiseks. Peame väärtustama igäihe panust, vaatamata tema vanusele, soole, rassile, rahvusele või puudele.

Tagame laste kasvamise väljaspool vaesust, inimestele hariduse ja elukestva õppe võimaluse ning et pensionitest ja teistest meie sotsiaalhoolekandesüsteemide osadest ei jääks järele vaid kaunis mälestus – nendest mosaiigitükkidest koosnebki kaasav ühiskond.

2007. aasta kuulutamisega Euroopa aastaks „Võrdsed võimalused kõigile” peab mõnede üldsuse esindajate teadvuses toimuma tõsine pööre. Mitmekesisus on võimalus ning on viimane aeg järgida kõige edukamate ühiskondade eeskju ning võtta omaks kolm t-d: tehnoloogia, tolerants ja talent.

Olukord paikkonniti

Sotsiaalse kaasatuse üldeesmärk on 2010. aastaks vaesust oluliselt vähendada. See on ambitsioonikas eesmärk, kuna paljude jaoks on vaesuserisk ikka veel suur: 2003. aastal oli see ELis keskmiselt 16%.

Ühes ELi ühtekuuluvusaruandes järeldati, et liidu laienemine 25 ja seejärel 27 riigini asetab meie ette enneolematu väljakutse tösta liidu konkurentsivõimet ja sisemist ühtekuuluvust. Majandusliku arengu lõhe laieneb. Lõhe kõige jõukamates piirkondades elava 10% elanikkonnast ja sama suure protsendi vaeseimate piirkondade elanike vahel on võrreldes 2004. aastaga enam kui kahekordistunud.

Eurochild'i ülevaate „Teeme lõpu laste vaesusele!” kohaselt kuulub ELis riskirühma iga viies laps ning see olukord on viimase kuue aasta jooksul vaid veidi paranenud. Slovakkias kuulus 2004. aastal riskirühma 30% alla 15-aastastest lastest, võrrelduna 9%ga Taanis.

Üks vaeste ja rikaste vahelise lõhe põhjustajaid on tööpuudus. Tõsised probleemid seisavad ELi tööturu ees, kus eakamate töötajate, naiste ja noorte osalus on väike ning nendes elanikerühmades tööpuuduse tase kõrge. Pidades silmas üleilmastumist, Euroopa vana- nevat elanikkonda ning paljude riikide üsna jäika tööseadusandlust, on ELil töökohtade loomisel kõrged eesmärgid. 2007. aastal tööpuudus kogu ELis vähenes veidi: 8%lt 7,1%le.

Ka noored seisavad silmitsi vaesuseriskiga – teema, mida noortefoorum käsitles 2006. aastal. Nende raport „Sotsiaalne kaasatus noorte osalemise kaudu” osutas noorte ees seisvatele paljudele väljakutsetele, mis võivad takistada neid täiel määral ühiskonnaelus osalemast. Neil pole hääleõigust ning oma kogenumatuse tõttu ei leia nad sageli tööd. Meedia esitleb neid sageli kui ohtu ühiskonnale. Paljudes meie ühiskondades on katkenud kooli loogiline jätk rakenduskõrgkooli, ülikooli või tööpraktika näol, millele järgneb abi- elu, perekonna loomine ja oma kodu. Noortel on nüüd rohkem valikuvõimalusi, millega kaasneb rohkem vabadust, aga ka rohkem väljakutseid.

© Corbis

© Corbis

Nagu noortel, on probleeme ka naistel: mitte ainult töökoha leidmisel, vaid seetõttu, kuidas neid tööl koheldakse. Oluline tegur naiste tööturule toomisel on hea lastehooldusvõimaluse pakkumine. Üldjuhul emade suurem arv töötajaskonnas kannustab lastehooldusvõimaluste arengut. Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) andmeil teeb ELi riikidest suurimaid kulutusi riiklikule lastehooldusele Rootsi – 2% riigi SKTst. Võrdluseks: Soome riiklikud kulutused on 1,1% ja Ühendkuningriigis 0,4%. Rootsi süsteem on kallim, kuna see on ainus süsteem, mis kannab hoolt ka alla 2aastaste laste eest. Tulemuseks on, et peaaegu 72% Rootsi väikeste lastega emadest käib tööl, Soomes on see protsent 52 ja Ühendkuningriigis 49.

Kõige rängem on tööpuudus puudega inimestele. Vähemalt 16% tööealisest elanikkonnast on erivajadustega, kuid vaid 40% neist on töökohad. Sama protsent puudeta inimeste hulgas on 64,2.

Sisserändajad moodustavad olulise osa tööjõust – see teema on teatud poliitiliste rühmituste jaoks omandanud tootemi tähenduse. On oluline aru saada, et mujal sündinud ELi elanike osakaal jääb madalaks, ulatudes 9%st Austrias, Belgias ja Saksamaal alla 2%ni Hispaanias.

Kas teadsite, et ...

... väljastpoolt ELi saanud sisserändajad on töötud rohkem kui kolm korda suurema tõenäosusega kui ELi kodanikud.

Sageli eristab üldsus üsna ähmaselt majanduslikel eesmärkidel saabunud sisseändajaid, pagulasi ja varjupaigataotlejaid. Populistlikud poliitikud ja meedia ei aita seda olukorda selgitada. See põhjustab liigagi sageli vaenu ja kahtlustusi, mis mõnikord lahvatavad vägivaldaks. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet leidis, et 2004. aastal oli kogunud rassistlike rünnakuid üle 9 miljoni ELi elaniku (ehk 3% elanikkonnast). Et sisseändajad saaksid anda oma panuse selle riigi sotsiaalhooldussüsteemi, mille nad on oma koduks valinud, peavad nad saama maksumaksjateks. Selleks tuleb neile pakkuda seadusliku tööd seaduslikel töökohtadel ning välja juurida rassism ja eelarvamused.

Järgmise 50 aasta jooksul Euroopa rahvaarv langeb. Itaalia kaotab 2050. aastaks 28% oma rahvastikust. Tööealise elanikkonna arvu säilitamiseks peaks Itaalia avama ukse enam kui 350 000 sisseändajale aastas või pikendama oma kodanike tööiga 75 aastani. Teiste ELi riikide kohta kehtib sama.

Mida teeb EL

Kogu Euroopas on meie tulevikulootused enam-vähem samad: turvaline, dünaamiline ja demokraatlik ühiskond, mis hoolitseb kaitsetumate eest ning aitab inimestel tööd leida. Kuigi meie kõigi eesmärgid on samad, takistavad eelarvamused ja kahtlused meid endiselt neid lootusi üheskoos kogu ELi ulatuses ellu viimast. Nende tõkete lõhkumiseks progressi ja turvalisuse nimel peame järele mõtlema selle üle, kuidas näeme teisi inimesi. Et muutused oleksid konkreetsed, on EL määratlenud oma eesmärgid:

- vähendada 2010. aastaks vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse piiril elavate inimeste arvu, pöörates erilist tähelepanu laste vaesusele;
- tagada territoriaalne ja sotsiaalne ühtekuuluvus;
- toetada ELi riike sotsiaalkaitsesüsteemide ajakohastamisel, võttes arvesse selliseid väljakutseid nagu vähenev sündivus ja pikem eluiga;
- edendada tööhõivet ning eelkõige luua 2010. aastaks rohkem töökohti naistele, eakamatele töötajatele ja sisseändajatele;
- võtta sisseändajaid vastu ja integreerida Euroopa ühiskonda;

© Corbis

- suurendada noorte tööhõivet, tagades, et vähemalt 85% 22-aastastest noortest omandavad keskhariduse. Alates 2007. aastast peaks iga noor leidma kuu kuu jooksul pärast kooli lõpetamist tööalase konkurentsivõime tõstmiseks töö- või praktikakoha, osalema koolitusel või omandama kogemusi ja kutseoskusi;
- aidata erivajadustega inimestel tööd leida.

Nende eesmärkide elluviimiseks on EL käivitanud mitmeid fonde, programme ja õigusakte.

743 miljoni euro suuruse eelarvega ühenduse tööhõive ja sotsiaalse solidaarsuse programmis **Progress (2007–2013)** on võetud sihkule tööhõive, sotsiaalne kaitse ja kaasatus, tööttingimused, mitmekesisus ja võitlus diskrimineerimise vastu ning meeste ja naiste võrdõiguslikkus.

Relvaks võitluses sotsiaalse tõrjutuse vastu on ka **Euroopa Sotsiaalfond (ESF)**, üks Euroopa peamisi rahalise toetuse allikaid aitamaks inimestel arendada oma oskusi ja parandada seeläbi töökoha leidmise väljavaateid. ESF astus 2007. aastal uude etappi, keskendudes neljale valdkonnale: töötajate ja ettevõtete kohanemisvõime, juurdepääs tööturule, sotsiaalse tõrjutuse vähendamine ja reformide elluviimiseks partnerluse edendamine. Need meetmed mahuvad kahe alla kolmest uuest eesmärgist: vastastikune lähenemine, piirkondade konkurentsivõime ja tööhõive. Kõige aluseks on investeeering inimestesse.

EL tunnustab selgesõnaliselt eakate õigust elada väärikat ja sõltumatut elu ning osaleda sotsiaal- ja kultuurielus.

Nende õiguste tagamiseks edendab **Euroopa tööhõivestrategie (EES)** elukestvat õpet ja tööalast paindlikkust. Sotsiaalkaitsepoliitika abil leitakse moodus pöörata tagasi suund varajasele pensionile minekule ning töötatakse välja paremad ja paindlikumad pensioonskeemid. EL investeerib tervishoidu ja meditsiiniuuringutesse ning jätkab aktiivset võitlust diskrimineerimise ja tõrjutuse likvideerimiseks.

Solidaarsuse ja rändevoogude juhtimise raamprogrammil aastateks 2007–2013 on mitu eesmärki. Üks põhieesmärke on seaduslike sisserändajate ühiskonda integreerimine. Seda kavatsetakse teha **Euroopa Integratsioonifondi** kaudu, mis aitab rakendada tutvustusprogramme, suurendab sisserändajate osalust vastuvõtvas ühiskonnas, tugevdab riiklike organisatsioonide suutlikkust vastata eri rühmade vajadustele ning jälgib olukorda, aidates ELi riikidel anda hinnang oma integratsioonipoliitikatele. Fondi väärtus on üle 1,8 miljardi euro ning see on osa ESFist.

Inimeste hoidmine vaesusse langemast on samuti tähtis osa ELi eesmärgist tagada, et keegi ei jääks maha ega kedagi jäetaks ühiskonnast välja. Kõikides ELi liikmesriikides on noorte tööpuudus, eriti sisserändajate peredes, kaks korda kõrgem üldisest tööpuudusest. 2004. aastal oli see veidi üle 18%. Noored leiavad end tihti nõiarings „madal palk – palka pole”. EL julgustab riike korraldama rohkem tööpraktikaid, võimaldama rohkem toetust ja aktiivseid alternatiive inimestele, kes jäävad lühikeseks ajaks töötuks. Sageli keskenduvad need programmid kahe silma vahele jäänud valdkondadele.

© Gmbis

Püüdes teha õppurite elu lihtsamaks, on prioriteediks õpetajate ja õppurite vaba liikumine kogu Euroopas ning kvalifikatsioonide tunnustamine – kvalifikatsiooni omandamisel on abiks Sokratese ja Leonardo da Vinci

programmid ning programm „Euroopa noored”.

Igaühel on õigus anda oma panus. Tagamaks puudega inimeste täieliku kaasatuse Euroopa tulevikku, on Euroopa tegevuskava „**Võrdsed võimalused puuetega inimestele**” (2004–2010) raames sihiks kõrvaldada puuetega inimeste ees seisvad keskkonnast tingitud, tehnilised ja õiguslikud tõkked. Seda tehakse ESFi ja Euroopa tööhõivestrategie kaudu. Strateegia eesmärk on määratletud konkreetse suunisenä: „Tagada töötajatele, sealhulgas ebasoodsas olukorras olevatele ja passiivsetele inimestele pääs tööturule, muuta töö neile atraktiivseks ning tasuvaks.”

Puuetega inimeste täielikku ühiskonda kaasatuse kiirendamiseks on olemas kogu ELis kehtiv õigusakt, **diskrimineerimisvastane direktiiv**, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel.

Teeme paremaks

Valitsused ja poliitikud panevad paika prioriteedid ja eelarved nende realiseerimiseks, kuid ka meie võime üht-teist ära teha, et muuta ühiskond õiglasemaks ning suurendada enda ja meid ümbritsevate inimeste kaasatust.

Pidage meeles, et saate oma tööalast konkurentsivõimet ise tõsta, ja meeldivalt. Üks võimalus omandada lisaeriala ja kohtuda teiega samu huvisid omavate inimestega on **õhtused kursused**. **Võõrkeele õppimine** avab ukse uute kultuuride juurde – kui te ei soovi õppimisega palju vaeva näha, on võimalik pärast põhikursuse omandamist käia vestlustundides.

Te ei soovi midagi uut õppida? **Aga õpetada**? Paljudes ELi riikides annavad täiskasvanute põhihariduse programmid võimaluse pühendada oma aega nende aitamisele, kes ei oska lugeda ja kirjutada või

kellele valmistab arvutamine raskusi. Sageli saab selliste projektide kohta täpsemat teavet kohalikest raamatukogudest või linnavalitsusest.

Saame näiteks aidata sisserändajaid nende uue kodumaa keele õpimisel. Vestlusklassid annavad inimestele võimaluse kohtumiseks ning laua ääres vestlemiseks pole vaja olla kvalifitseeritud keeleõpetaja. Sageli võimaldatakse sisserändajatele tasuta keeletunde. **Kui teil on aega, pakkuge end vestlustunde juhendama:** nii annate õppijale võimaluse praktiseerida keeletundides õpitut ning kohtuda inimestega väljastpoolt nende endi kogukonda.

Oma ettevõtte alustamine võib olla lihtsam, kui arvata oskate. Kui olete alati salajas soovinud olla iseenda peremees ning teil on teenus, mida teistele pakkuda, miks mitte kohtuda nõuannete saamiseks kohaliku panga esindajaga. Kes teab, viie aasta pärast olete ehk niikaugel, et saate anda tööd noorematele või kellelegi, kel raskusi töökoha leidmisega!

Kui tegelete muusika, teatri või kunstiga, võiksite pühendada tunnikese nädalas ning rakendada oma oskusi vanadekodus, erivajadustega laste koolis või noorteklubis. Kui aga tegelete spordiga, võiksite kaaluda **spordiklubi või -võistkonna moodustamist**. Kutsuge kõiki osalema. Kui te ei tea, mida te oskate pakkuda, on hooldajatele tõeliseks innustuseks lihtsalt asjaolu, et olete nende tööst huvitatud ja toetate seda – sageli jääb nende raske ja oluline töö paljudele märkamatuks.

Te ei ole eriline suhtleja, kuid armastate loomi? Heitke pilk kohaliku haigla kuulutustetahvlile. Sageli ei tea haiglasse sattunud inimesed, mida oma lemmikloomadega peale hakata. Oma armsast kassist, koerast või muust seltsilisest lahkumine võib end niigi halvasti tundvatele inimestele suurt stressi tekitada. Loomade hoiukodudele olakse väga tänulik.

Kui teie tervis on korras, olete hinnatud oma töökaaslaste, sõprade ja pere ringis, teil on ühiskonnas oma koht, teil on aega ning piisavalt õnne, et end oma maailmas hästi tunda – ulatage käsi ja aida-ke ka teistel leida oma koht.

Üleilmne vaesus

Kaotame lõhe

„Vaesusest jagusaamine pole heategevus. See on õiglane tegu. See tähendab kaitsta inimese põhiõigust – õigust väarikusele ja väarikale elule.”

Nelson Mandela

Äärmise vaesuse all, kus hakkama tuleb saada vähem kui ühe dollariga päevas, kannatab arengumaades üle miljardi inimese – iga kuues maailma elanik. See, et nad elavad teisel kontinendil, ei tähenda, et me ei saaks teha midagi nende olukorra parandamiseks.

Üleilmastumine on meid lähendanud, ühendades globaalsete otsuste, poliitikate ja tegevuste kaudu kogu maailma inimesi. Kuid kõigest sellest saadud kasu ei jaotu alati võrdset. Selle asemel on erinevused jõukuses ja võimuses maailma vaeseimate inimeste kahjaks veelgi süvenenud.

Olukord paikkonniti

Sansibari farmer, kes ei suuda hoolitseda tsetsekärbeste rünnaku ohvriks langenud karja eest; Bangladeshi vabrikutöoline, kellele maksakse balletikostüümidele helmeste õblemise eest 8 senti tunnis; Etiopia koolilaps, kes peab iga päev kõndima rohkem kui 15 kilomeetri kaugusele vett tooma – erinevad elustiilid, erinevad kultuurid, kuid kõigi ees on sama väljakutse: jääda kõigele vaatamata ellu.

Südantlõhestavatest lugudest moodustub ülemaailmne pilt, kus nälj ja alatoitumus on suurim terviserisk, mis tapab rohkem inimesi kui AIDS, malaaria ja tuberkuloos kokku. Nälj näpistab kõhtu igal neljandal Aafrika Alam-Sahara elanikul. Lastel veab, kui nad elavad oma viienda sünnipäevani – 11 miljonil lapsel aastas see ei õnnestu.

Ning kui tööstusriikides kulutavad kodumajapidamised kuni 50 liitrit vett päevas üksnes tualeti loputamiseks, pole rohkem kui miljardil inimesel võimalik saada 20–50 liitrit ohutut ja puhast vett, mida on vaja elementaarsete vajaduste – joomise, toiduvalmistamise ja puhastamise – rahuldamiseks. Ohutu joogivee ebapiisava kättesaadavusega seostatavate haiguste, puuduliku sanitaarolukorra ja viletsa hügieeni hinnaks on iga päev tuhanded inimeselud.

Üleilmne vaesus on valdavalt maapiirkondade nähtus: kolmveerandi äärmises vaesuses elava inimeste napid elatusvahendid sõltuvad pidevalt ammutatavatest loodusvaradest. Viimase poole sajandi jooksul on olukord halvenenud enam kui veerandil maailma 8,7 miljardist hektarist põllumajandus- ja karjamaadest ning metsadest ja metsamaadest. See on väga halb uudis nii vaestele kui ka ümbritsevale keskkonnale. Hea uudis on see, et vaesust on võimalik kõrvaldada.

© ITI

Kas teadsite, et ...

... 2006. aastal ulatus Euroopast antud abi umbes 48 miljardi euron, mis moodustab peaaegu 100 eurot elaniku kohta.

Mida teeb EL

ELi arvates on üleilmse vaesuse probleemi lahendamise võtmeks arengukoostöö ning EL teeb maailma vaeseimate inimeste ees seisvatele väljakutsetele tõhusate lahenduste leidmiseks koostööd nii rahvusvaheliste (ÜRO, Maailma Kaubandusorganisatsioon, rahvusvahelised finantsorganisatsioonid) kui ka piirkondlike organisatsioonidega (Aafrika, Ladina-Ameerika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikides).

Võetud on kindel kohustus täita 2000. aastal toimunud ÜRO aastatuhande tippkohtumisel võetud kaheksat eesmärki, mis tuleb saavutada 2015. aastaks. Neis aastatuhande arengueesmärkides on seatud sihiks:

- kaotada äärmine vaesus ja nälg;
- võimaldada kõigile algharidus;
- edendada soolist võrdõigussikkust;
- vähendada laste suremust;
- parandada emade tervishoidu;
- võidelda HIV/AIDSi, malaaria ja muude haigustega;
- tagada keskkonna jätkusuutlikkus;
- luua ülemaailmne partnerlus arenguküsimustega tegelemiseks.

2002. aasta Johannesburgi **ülemaailmsel säästava arengu tippkohtumisel** tegi EL kaks algatust vaesuse vähendamise kahe olulise komponendi – vee- ja energiarvarude – tagamiseks. Neist esimese algatuse „**Eluks vajalik vesi**” eesmärgiks on vähendada 2015. aastaks poole võrra inimeste arvu, kellele pole ohutu joogivesi kättesaadav ja kes elavad puudulikes sanitaartingimustes. Teise, **vaesuse likvideerimist ja säästvat arengut** käsitleva energiaalgatuse sihiks on kaasata uusi kapitali-, tehnoloogia- ja inimressusse erasektorist ning finantsinstitutsioonidest.

Üks majanduskasvu olulisi komponente on kaubandus. 2020. aastani kehtiva Cotonou leppe raames töötab EL koos **Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikidega** nende järkjärgulise maailmamajandusse integreerumise nimel. Ladina-Ameerika riikidega on sõlmitud mitmed majanduskoostöö, institutsioonilise poliitilise dialoogi ja kaubandussuhete tugevdamisel põhinevad lepingud. Nüüdseks on EL **Ladina-Ameerika** tähtsaim välisinvestor ning suuruselt teine kaubanduspartner. **Aasias**, kus elab kaks kolmandikku maailma vaestest, on ELi panuse suuruseks kolmandik kon-

tinendile antavast abist. ELi üldeesmärk on tõsta arengumaadele antava abi mahtu 2015. aastaks 0,7%ni liikmesriikide rahvamajanduse kogutulust.

Euroopa tegevuskavas on tähtsal kohal ka võlakoorma kergendamine. ELil on tähtis osa Maailmapanga ja Rahvusvahelise Valuutafondi algatuses suurtes võlgades olevate vaeste riikide võlgade kustutamisel. Siiani on täies ulatuses võlakergendust antud 18 riigile, sealhulgas Boliiviale, Madagaskarile, Tansaaniale ja Ugandale.

Teeme paremaks

Riikide poliitikad vaesuse kõrvaldamiseks on vastu võetud valitsuste poolt, kuid igaüks meist võib muuta midagi paremaks.

Üks abistamisvõimalus on teha oma tavapäraseid ostud ning annetada samal ajal raha. **Sotsiaalturundus** toob tulundus- ja mittetulundusorganisatsioonid kokku olukorras, kus võitjaiks osutuvad kõik. Näitena võib tuua ärimudeli Product RED, millega kogutakse tuntud kaubamärkide abil raha võitluseks AIDSi, tuberkuloosi ja malaaria vastu.

Te võite palju ära teha ka kohalikus toidukaupluses, kui valite oma ostud 1500 **õiglase kaubanduse** toote hulgast. Selle lihtsa teoga tagate tootjale õiglase töötasu.

Teine moodus heategevuseks ilma sentigi kulutamata on **eetiline pangandus**, mis muutub Euroopas järjest populaarsemaks.

Kui teil on piisavalt raha investeerimiseks – millises Euroopa osas te ka poleks –, küsige pangast või finantsnõustajalt, kuidas saaksite panna oma raha teenima ning ühtlasi võidelda üleilmse vaesusega. Kui eelistate annetada otse, siis paljudes Euroopa riikides kehtivad heategevusele **maksusoodustused**.

Kui teile ei meeldi annetada, kuna ei tea, kuhu teie raha tegelikult läheb, võite osaleda paljudes **konkreetsete laste toetamise skeemides**. Abiandjad saavad regulaarselt teateid, fotosid ja kirju nende poolt toetatava lapse käekäigu kohta.

Sobivatest võimalustest puudu ei tule. Leidke heategevusvõimalusi perefarmerite aitamiseks säästva põllumajandusega elatise teenimiseks nii kaugetes maades nagu Laos ja Nicaragua.

Näiteks vahetum lähenemine: miks mitte leida oma lapsele mõnest arenguriigist temavanune kirjasõber? Valige riik, kus räägitakse sama keelt, või kasutage võimalust oma lapse võõrkeeleskuse parandamiseks. Otsige rahvusvahelistest telefoniraamatutest mõne huvi pakkuva riigi linnas asuva kooli andmed. Ehk kutsub teie laps osalema ka sõbrad või teeb õpetajale ettepaneku võtta osa kogu klassiga. Parimal juhul kogu elu kestev sõprus või vähemalt õpetlik kogemus on vaid ühe telefonikõne kaugusel. Ületame lõhe.

Veel üks ühekordne idee: kui te ei suuda välja mõelda, millist kingitust soovida järgmiseks sünnipäevaks või jõuludeks, siis võiks ju soovida mesilastarusid või kitse? NB! Neid ei tooda teie uksele! On heategevuskeeme, mis annavad teile võimaluse osta arengumaade peredele elusloomi.

” Teie kingitud puud ja mesilased on muutnud meie maad, õhku ja pinnast. Kogu meie elu on muutunud! ”

Zahara Bekre,
Kabso Takuma mets,
Etioopia

Valdkondadevahelised teemad

Muudame unistuse teoks

ELi sihiks on saavutada püsiv majanduskasv, rohkem ja paremaid töökohti ning suurem sotsiaalne ühtekuuluvus, kuid seda viisil, mis säästab meid ümbritsevat maailma tulevaste põlvkondade jaoks.

Diskrimineerimise tõkestamine, loodusvarade kaitse, siserände ja üleilmse vaesusega tegelemine, kaupade valmistamine keskkonnasõbralikult – muutmaks kõik need eesmärgid ELi säästva arengu strateegia raames saavutatavaks, võetakse vastu õigusakte ja töötatakse välja programme.

Ideaalide muutmiseks tegelikkuseks on neli teed, mis puudutavad kõiki käesolevas raamatukeses tõstatatud valdkondi: haridus, teadusuuringud, teavitamine inimeste motiveerimiseks ja programmide võimalikult tõhusaks toimimiseks ning põhimõte „saastaja maksab”. Tähtis on muuta viise, kuidas me ostame ja toodame, ning üks võimalus aidata kaasa liikumisele keskkonnasõbralikumate harjumuste poole on maksusoodustused. Kui toote hinnas peegeldub selle keskkonnale tekitatav mõju, on tarbijail lihtsam teha õigeid valikuid.

Haridus – teadmiste jagamine

Kõikide siiani kirjeldatud poliitikate, programmide ja algatuste keskmes on arusaam, et ilma haritud üldsuse kaasabita pole võimalik midagi ära teha. Haridus annab meile vahendid kõigi nende väljakutsetega tegelemiseks ning oskused, mida vajame Euroopa majanduskasvu muutmiseks jätkusuutlikuks.

Haridusest mõeldes meenutame tavaliselt oma kooliaega. Kuid see teema on palju laiem, hõlmates teadmiste jagamist kõikidel tasanditel ja valdkonnaüleselt. Tehnilisi teadmisi jagatakse meie konkurentsivõime säilitamiseks; loodusteaduslikke teadmisi meie terve huvides; infotehnoloogia jõuab kaugematessegi kogukondadesse, ühendades had kogu Euroopa inimeste ja ideedega; koolilaste haridustee jätkub ülikoolini; elukestev õpe; ettevõtjatele õpetatakse keskkonnahoidlikke valikuid – see kõik on teadmiste jagamine.

Jätkusuutlikkus on ressursside kasutamine nii, et neist saaksid kasu ka tulevased põlvkonnad – see ei käi üksnes loodusvarade, vaid ka inimressursside – kogu Euroopa inimeste – kohta. Haridus annab võimaluse ebavõrdsuse vähendamiseks nii meeste ja naiste vahel kui ka vähemusrühmade ja nendega koos elavate kodanike vahel. See on elukestev protsess: möödās on päevad, mil õppimine ja koolitus lõppesid ülikoolidiplomi saamisega. Nüüd on rõhk sellel, et aidata inimestel koguda teadmisi ja oskusi kogu elu jooksul.

Mida selleks tehakse?

2001. aasta veebruaris käivitas EL programmi „**Haridus ja koolitus 2010**”. Et tagada oskusliku tööjõu väljakujundamine, millest sõltub meie tulevik, leppisid ELi riikide haridusministrid kokku konkreetsetes eesmärkides: hariduse ja koolituse avamine maailmale laiemalt, mille all mõeldakse nii tööelu kui ka maailma väljaspool ELi; meie haridussüsteemide kvaliteedi parandamine ning haridusele juurdepääsu lihtsustamine.

Kõik need kolm sihti hõlmavad paljusid meetmeid. Näiteks hariduse avamisel maailmale laiemalt on tähelepanu keskmes keeleõppe tähtsus ning püütakse tugevdada tööelu ja teadusuuringute vahelisi sidemeid.

© Corbis

Hariduse kvaliteedi parandamine hõlmab paindlike õppekavade loomise edendamist, et inimestel oleks lihtsam jätkata haridusteed tööelu kõrvalt. Meie muutuvmas maailmas on vaja ajakohastada põhi- ja kõrghariduse määratlust.

Juurdepääs haridusele igas vanuses eeldab muutusi süsteemide struktuuris, tuleks küsida: „Kui lihtne on eriala vahetada?“, „Kas kõik teed võimaldavad õppijal edasi liikuda või sunnivad teda loobuma?“. Rõhutatakse ka, et haridus on ühiskonna kätes ning peaks aitama üles ehitada sellist ühiskonda, nagu soovime.

Teadusuuringud

Meie kõigi ees seisab väljakutse, kuidas konkurentsile vaatamata tagada euroopaliku eluviisi, selle väärtuste ja elatustaseme turvaline säilitamine, kasutamata ära ja hävitamata meid ümbritsevat maailma.

Ehkki me kõik anname oma osa, tuleb mõned probleemid lahendada teaduslikult: alternatiivsed energiaallikad, lahendused maailma elanikkonna toitmiseks, kõigile puhta vee tagamine, teavitamise täiustamine – nende ja paljude teiste eesmärkide saavutamine on meie teadlaskonna kätes.

Mida selleks tehakse?

Samal ajal kui teadlased otsivad lahendusi põhiprobleemile, kuidas leida keskkonnahoidlikke taastuvenergia allikaid, ning kui Euroopa ees seisavad üleilmastumise, rände, tööpuuduse ja vananeva elanikkonnaga seotud väljakutsed, rakendab EL kõikvõimalikke vahendeid meie tuleviku kindlustamiseks.

Seitsmenda raamprogrammiga on teadus- ja arendustöökis eraldatud 50 miljardit eurot. Programm kestab 2013. aastani ja selle eesmärgiks on:

- saavutada juhtasend põhilistes teaduse ja tehnoloogia valdkondades;
- soodustada Euroopa teadustegevuse loovust ja pädevust;
- arendada ja tugevdada Euroopa teadustegevuse inim-potentsiaali;
- suurendada teadustegevuse ja innovatsiooni mahtu kogu Euroopas.

Tähelepanu keskmes on ka tulemustest teavitamine ning teadlaste-vahelised suhtevõrgustikud ja Euroopa teadusruumi arendamine tagamaks ideede ja tulemuste tõhus vahetus kogu Euroopa ulatuses. Teadlastel peab olema võimalik vabalt liikuda kogu liidu piires ning osaleda parimates teabevõrgustikes. Et aidata neil teadmiste piire avardada, moodustatakse avalik-õigusliku ja erasektori partnerluste kaudu uurimisasutusi.

EL soodustab ka liidu ja teiste riikide ülikoolide ja kõrgkoolide vaheliste võrgustike tegevust ning vastastikuseid õpitegevusi.

© Corbis

Muutuste esilekutsumine majanduse kaudu

Roheliste maksude kaudu saab inimesi mõjutada ostma vastutustundlikult valmistatud tooteid ning kulutama vähem keskkonnavaenulikult toodetule. See on üks viis muutuste esilekutsumiseks majanduse kaudu. Praegu ei kajastu toodete müügihinnas nende tegelik maksumus, kus on arvestatud ka keskkonnale tehtud kahju. Kuid turujõudude kasutamine säästva arengu hoogustamiseks on strateegia põhiprintsiipe. Riiklikul rahastamisel on siin oma osa ning strateegia selgesõnaline eesmärk on, et kõik EList tulev raha tuleb suunata säästva arengu edendamisse parimal moel.

Turujõudude kasutamine säästva arengu hoogustamiseks on strateegia põhiprintsiipe. Riiklikul rahastamisel on siin oma osa ning strateegia selgesõnaline eesmärk on, et kõik EList tulev raha tuleb suunata säästva arengu edendamisse parimal moel.

Mida selleks tehakse?

Järkjärguline liikumine tööjõu maksustamiselt reostuse, energia ja ressursside maksustamisele võib suurendada tööhõivet, hoogustada keskkonnanahoidlikke uuendusi ning kaitsta keskkonda. Hinnad peavad olema õiged, et meie makstavas hinnas kajastuksid toote valmistamise või teenuse pakkumise tegelikud sotsiaalsed, keskkonnanalased ja majanduslikud kulud – see on tee mõistliku majanduskasvu suunas.

EL suhtub roheliste maksude väljatöötamise loominguksel ning teeb seejuures koostööd riikide valitsustega. Nagu põllumajanduse rahastamisel on rõhuasetus nihkunud tootmiselt hooldamisele, rahastades põllumajandustootjaid nende valduses oleva maa hooldamise eest, võib maksukoormuski nihkuda tööjõult tarbimisele.

Uue energia maksustamise direktiivi raames on ELi riikidel õigus pakkuda ettevõtetele maksusoodustusi kahjustava saaste ja mürgkaaside heitmete vähendamise eest. Maksustatakse ka energiaallikaid (elekter) ning kütuseid (kivisüsi). See sunnib kasutajat keskenduma tõhususele: et makse vähem maksta, tuleb vähem tarbida. Energiakasutuse tõhustamisse investeerinud ettevõtetele võib osa neist maksudest tagasi maksta, mis on täiendavaks stiimuliks.

Sissetulekute maksustamise asemel energiatarbimise maksustamine, kasvuhoonegaaside väljapaiskamise õiguse müük – need on peamised relvad võitluses kliimamuutusega. Mõlemal on üks tähtis ühine joon: saastaja maksab.

Saastaja maksma sundimine toimib kahel tasandil. Karistatakse raiskamist või keskkonnakahjulikkusse teguviisi, sellega innustatakse otsima alternatiive, ning nende leidmiseni laekub nende põhjustatud saaste eest raha riigikassasse. Saadud tulu saab seejärel uuesti investeerida teadusuuringutesse või kasutada projektide rahastamiseks.

Liidu ulatuses rakendatakse saastamise maksustamise ideed erinevalt: Taanis ja Soomes maksustatakse autorehve, Taanis, Islandil ja Itaalias kilekotte ning Prantsusmaal paberit ja pappi.

Kui riigid leiavad viise nii saaste vähendamiseks kui ka samal ajal sellest tulu saamiseks, töötavad ka ettevõtted ja organisatsioonid säästvate praktikate leidmise suunas. Siinkohal saab hoogu põhimõtte „saastaja maksab” tähendus, kui ettevõtjad on sunnitud tarbijate ja õigusaktide surve tulemusena muutuma rohelisemaks. Mõned neist näitavad teed, muutes vabatahtlikult ärijuhtimise põhimõtteid.

Enda põhjustatud heitmete eest maksmine muutub äriühingondade jaoks järjest tähtsamaks teemaks. Aeg-ajalt hakkavad silma väljendid, nagu „süsinikukvoodid” ja „kvootidega kauplemise skeemid”, ning neid kohtab tulevikus järjest sagedamini. Süsinikutootmise eest raha nõudmine tähendab, et kasvuhoonegaasi vaadeldakse kui tavalist kaupa. Tuleb maksta teatud summa ning sellega ostetakse õigus teatud koguse väljapaikamiseks.

Raha tuleb otse EList, kes rahastab selliseid programme nagu **LIFE+** (kuni aastani 2013). Umbes 2 miljardi euro suuruse eelarvega kaasrahastatakse selle programmi kaudu keskkonnauuendusi kogu liidus ning mõnes piiriäärses riigis. Sii alla kuuluvad mitmed ühtsetele eeskirjadele alluvad programmid. Otsustamine muutub tõhusamaks ning kogu protsess läbipaistvamaks. 20–25% rahast eraldatakse üldsuse säästva arengu alase teadlikkuse tõstmiseks.

Selliste suurte eelarvete juures tuleb ELi eraldatavaid summasid säästva arengu edendamise tagamiseks õigesti juhtida. Nende potentsiaali maksimeerimiseks koordineerivad ELi riigid ja komisjon mitmeid poliitikaid: ühtekuuluvus- ja põllumajanduspoliitikat, maapiirkondade arendamist, teadusuuringute ja tehnoloogia arendust.

2008. aastaks töötab komisjon välja dotatsioonide reformi plaani, millega kavatakse järk-järgult kaotada keskkonnale märkimisväärset negatiivset mõju avaldavad dotatsioonid. Sellised valdkonnad nagu põllumajandus saavad kasu rahastamisest, mille abil taastatakse maapiirkondi, kaitstes samal ajal põllumajandusmaid.

© EU

Teavitamine ja innustamine

Raamatuke, mida käes hoiate, on osa ELi kampaaniast kasutada säästva arengu sõnumi edastamiseks kõiki kättesaadavaid vahendeid. Üks komisjoni kindlaid eesmärke on öelda, mida on vaja teha, selgitada, milliseid meetmeid võtab EL probleemide lahendamiseks, ning innustada inimesi tegutsema meile kõigile kasu toovate eesmärkide nimel.

Mida selleks tehakse?

Euroopa jätkusuutlike linnade kampaania käigus on kohalike omavalitsuste rühmituse eesmärgiks selgitada välja jõukad, loominguilised ja jätkusuutlikud linnad. Siin saab igaüks anda oma väärtusliku panuse. Selle saavutamiseks on linnad liitunud **Aalborgi kohustustega** ning EL loodab, et seda teevad ka need riigid, kelle omavalitsused veel ei osale.

Nende kohustuste hulka kuulub ka näiteks loodusressurssidele rahuldava juurdepääsu tagamine. See hõlmab vee ja õhu kvaliteedi parandamist ning parkide ja aedade rajamist. Võeti ka kohustus parandada transpordivõimalusi ning vähendada liikluskoormust, edendades ühistransporti. Päevakorras on ka tervishoid ja sotsiaalne võrdsus.

Kampaania toob kokku kõigi tasandite omavalitsusasutusi kogu Euroopast. Jagatakse teavet selle üle, mis toimib ja mis mitte. Barcelona linnavalitsus võib kohtuda Läänemere Linnade Liiduga, püüdes koos leida lahendusi säästva arengu elluviimiseks.

Üks tegutsemisvõimalus pakuti välja 1992. aastal Rios toimunud ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsil. Programmis „**Agenda 21**” esitatakse säästva arengu eesmärkide saavutamiseks ammandav tegevusplaan. Sellega liituvad riigid kogu Euroopast ning EL loodab, et järjest rohkem on neid, kes võtavad käsile „Agenda 21”, liituvad Aalborgi kohustustega ning osalevad Euroopa jätkusuutlike linnade kampaanias.

Mõistes, et inimeste innustamiseks on vaja, et sõnum kohale jõuaks, inspireeris „**süvendatud teabevahetustegevus**” panema välja parimate majanduse moderniseerimise valdkonna projektide tunnustamiseks auhinna **RegioStars**. Selle pakkus komisjon välja 2006. aastal ning see on vaid üks ELi auhindu inimeste innustamiseks ning säästva arengu eesmärkide rõhutamiseks.

Avatud uste päevad, näiteks iga-aastane **Euroopa regioonide ja linnade nädal**, on veel üks näide sellest, kuidas EL ulatab oma kodanikele käe ning saadab jätkusuutlikkuse sõnumi. See üritus toob arendusprojektide esindajaina kokku tuhandeid inimesi kogu Euroopast.

Kuid vaid väga vähesed Euroopa elanikest pääsevad läbi ELi enda uste. 2005. aasta juunis käiku antud strateegia „**i2010 – Euroopa infoühiskond majanduskasvu ja tööhõive eest**” eesmärk on jõuda kõigi kodanikeni ning hoida neid toimuvaga kursis. See algatus koosneb õigusaktidest, mille eesmärgiks on tagada kõigi kaasamine info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate (IKT) laialdasel kasutamisel põhinevasse ühiskonda. Ühenduskiirused, mis toovad kodudesse digitaaltehnikad, abinõud Interneti- ja veebipettuste piiramiseks, piiriülevalt koos toimivate süsteemide väljatöötamine ja edendamine, mille abil inimesed saavad üksteisega kontaktis olla – kõnesoleva ELi algatuse alla mahub kõik see ja palju muudki.

© ELI

EL liigub eesmärgi poole, kutsudes inimesi toimuvaga kursis olemiseks oma tööruumidesse, jagades auhindu jätkusuutlikkusele keskenduvate uuenduslike majandusuuringute eest või tagades, et kogu Euroopa inimesed saaksid hoida end kursis parima tavaga.

Ka ettevõtted on hakanud oma kohustusi täitma. Üks sellistest näidetest on kliimamuutusega tegelev ELi ettevõtetejuhtide rühm. See mitme ettevõtte juhtide eestvedamisel kokku tulnud rühm püüab ELi partnerina ergutada üleminekut madalamate süsinikdioksiidheitlemetega majandusele, suurendades samal ajal majanduskasvu ja konkurentsivõime väljavaateid. Selleks on kavas määrata kindlaks kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamiseks vajalikud tingimused, rakendada tõhusaid meetmeid heitkoguste vähendamiseks ning otsida väiksema süsinikdioksiidheitega tehnoloogiate kasutamises ärivõimalusi.

Rakendamine ja järelkontroll

Õigel teel

EL hoiab oma poliitikate elluviimisel tähelepanu keskmes avatuse, osaluse, vastutuse, tõhususe ja ühtsuse põhimõtteid. Neid ühendab veel üks säästva arengu strateegia toimumiseks vajalik tähtis komponent: seire.

Nii paljude kogu Euroopat hõlmavate programmide ja õigusaktidega ning tegevustega, mida viivad ellu inimesed kõigilt elualadelt – kodanikud, ettevõtlusringkonnad, piirkondlikud ja riikide valitsused ning EL –, on tähtsam kui kunagi varem saada teada, mis toimib ja mis mitte.

Mida teeb EL

Säästva arengu strateegia raames tõstatatud teemasid ei aruta üksnes keskkonnapoliitika eest vastutajad. Nüüd on kogu see teema dering Euroopa otsustusprotsessi keskmes, olukorra arengul hoiavad silma peal riigipead ja valitsusjuhid, et tagada strateegia püsimine õigel teel. Euroopa Komisjon uurib regulaarselt poliitikate kulgemist. Alates 2007. aastast avaldatakse iga kahe aasta järel eduaruanne, kus näidatakse selgelt ja konkreetselt, mis toimib ja mis mitte ning kuidas hoida strateegia ajakohase ja tõhusana. See on detsembris toimuva Euroopa Ülemkogu arutelude aluseks. Seal pannakse paika edasised suunad.

Komisjoni eduaruandes uuritakse, kuidas poliitika mõjuvad ja kuidas läheb üksikute riikidel, ning tehakse ettepanekuid järgmiste sammude kohta. Üks teabeallikaid on Eurostati kaudu kogutud andmed. Eurostat registreerib regulaarselt Euroopas säästva arengu alal tehtud edusamme.

Esimene samm edasiliikumise jälgimisel on saada selge ettekujutus sellest, mida on vaja mõõta, veenduda, et arvud on riikide lõikes võrreldavad, ning teha võrdlusi ajas.

Selle võimaldamiseks on Eurostatis välja töötatud näitajate süsteem, mille kohta koostatakse regulaarselt aruandeid. Eurostati 2007. aasta säästva arengu näitajate alusel koostatud aruande leiate veebisaidilt ec.europa.eu/sustainable/.

Neid näitajaid saab mõõta kogu liidus ning nende alusel saab teada, mis toimub kohapeal. Näiteks on rahvatervise mõõtmisel peamiseks näitajaks kummastki soost isikute tervena elatud aastad. Selle teguri mõõtmine kogu ELis näitab, millises seisus oleme praegu, ning tänu andmete regulaarsele kogumisele näeme, kas olukord paraneb või halveneb. Kuid meeste ja naiste eluea pikkus on väga lai näitaja. On veel terve rida teisi näitajaid, mis peegeldavad olukorra kompleksust üksikasjalikumalt, näiteks tervislikku seisundit mõjuvad tegurid, sealhulgas ülekaal ja suitsetamine, kokkupuude saasteainetega ning mürgiste kemikaalide tootmine. ELi moodustavate riikide kaasabil arendatakse näitajaid edasi ning töötatakse välja uusi.

Regulaarselt ajakohastatav Eurostati teave on kättesaadav Internetis (kui teil on sellele juurdepääs), andes kogu Euroopa ulatuses pildi liikumisest säästva arengu eesmärkide poole.

Oma osa on ka Euroopa Parlamendil, kes esitab oma seisukohad, teeb nõukogu ja komisjoniga koostööd ning on ühenduses riikide parlamentidega. Panuse annavad ka Regioonide Komitee ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee.

© EUI

Mida teevad ELi liikmesriigid

ELi liikmesriigid määravad esindajad, kes kohtuvad strateegia edasi- liikumise arutamiseks regulaarselt Euroopa Komisjoni juhitas saastva arengu koordineerimisrühmas. Kord kahe aasta jooksul anavad nad vajalikku teavet ELi uuendatud strateegia alusel välja töö- tatud siseriiklike säästva arengu strateegiate saavutuste kohta. Sel- lega tagatakse, et asjaomase riigi ja kogu liidu eesmärgid üksteist toetavad.

Üheks asjatundjate koguks on Euroopa säästva arengu võrgustik (ESDN), mitteametlik avaliku sektori haldustöötajate ja teiste eks- pertide võrgustik, mis tegeleb säästva arengu strateegiatega kogu Euroopa ulatuses.

Samuti lubavad riigid teistel riikidel vastastikku uurida oma säästva arengu strateegiaid ning vaadata, kuidas töötatakse kohapeal. Mõte on selles, et üksteise edulugusid uurides võivad riigid üksteiselt õp- pida. 2011. aastaks otsustab Euroopa Ülemkogu, millal tuleks alus- tada strateegia järgmist põhjalikku uuendamist.

Euroopa Komisjon

ELi säästva arengu strateegia tutvustus

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus

2008 – 79 lk – 14,8 × 21 cm

ISBN 978-92-79-07273-4